

University of Guilan

An Assessment of the Public Space of Urban Neighborhoods With Emphasis on the Concept of Time (Case Study: Golsar and Sagharisazan Neighborhoods in Rasht City)¹

Matin Ashoori Chahardeh¹ and Mohammad Mehdi Azizi^{*2}

1. Master of Urban and Regional Planning, School of Urban Planning, College of Fine Arts, University of Tehran, Tehran, Iran

2. Professor, School of Urban Planning, College of Fine Arts, University of Tehran, Tehran, Iran

* Corresponding Author, mmazizi@ut.ac.ir

ARTICLE INFO

UPK, 2023

VOL. 7, Issue 4, PP, 1-24

Received: 19 May 2023

Accepted: 21 January 2024

Research Articles

ABSTRACT

Introduction: Change in cities and their neighborhoods is an inseparable part of life and the result of the passing of time. Space acquires meaning with time and becomes a place for presence. In today's societies, with the passing of time, the speed of changes increases, and the structure of traditional neighborhoods changes in the conflict between modernity and tradition, and new neighborhoods become more similar to each other. The reason for this is not paying attention to the meaning of time and its effect on space. In traditional societies, time was linked with place and was influential in creating the specific identity of the neighborhood. Through the influence of globalization, time became so compressed that it could no longer serve specific identities for localities, as in the past, and its ability to create identity decreased. As a result, the stopping points have decreased and the number of social relations has also decreased in the city and its neighborhoods. Confusion and chaos are the consequences of living in today's neighborhoods. The reason for the need for such spaces is the disregard for the continuity of history and the lack of memory in a particular place, to bring people together. The main issue is how to understand the temporal components in the public spaces of the neighborhoods and provide planning-based solutions to improve the quality of the public spaces of the neighborhoods through the evaluation of the public spaces functions of the urban neighborhoods.

Objective: The most important aim of this article is to identify and evaluate the temporal components of public spaces in urban areas, by the temporal context of the areas, and to provide strategies and solutions for time-based planning to improve the quality of public spaces in urban areas. For this purpose, to evaluate the function of the public space, the time components were examined in the

KEYWORDS:

Neighborhood public space, quality of public space, temporal components, space time planning

Cite this article:

Ashoori Chahardeh, Matin., Azizi , Mohammad Mehdi., (2023). C An Assessment of the Public Space of Urban Neighborhoods With Emphasis on the Concept of Time (Case Study: Golsar and Sagharisazan Neighborhoods in Rasht City). *Urban Planning Knowledge*, 7(4), 1-24. Doi: 10.22124/UPK.2024.25325.1880

Sagrisazan neighborhood and the Golsar neighborhood of Rasht City, and the extent of their influence on making the space more active was evaluated. In the following, the effect that time has on the spaces of these two neighborhoods has been determined and used in providing appropriate strategies and solutions to improve the atmosphere of the neighborhoods.

Methodology: The sample neighborhoods of this research are the traditional Sagrisazan neighborhood and the modern Golsar neighborhood in Rasht city. Time-related indicators affecting the functioning of the public space of the neighborhoods were extracted from the theoretical texts using the analytical-exploratory research method and were evaluated and analyzed. In this research, the sub-criteria extracted from the theoretical foundations are categorized in the framework of four main criteria: 1- physical quality, 2- functional efficiency, 3- social sustainability, and 4- dynamism and vitality. Evaluation of the function of the public space of Golsar and Sagrisazan neighborhoods was done with the help of indicators related to each of these criteria and in the field method by urban planning experts familiar with Golsar and Sagrisazan neighborhoods and the residents of each neighborhood. In this way, at first, the indicators were extracted by reviewing the literature. Then the work continues using observation, interviews with experts, sampling and questionnaires. With the help of Cochran's formula in random sampling, a sample size of 380 was obtained, and the data were collected according to the five-choice Likert scale. Finally, it was analyzed and evaluated using the hierarchical analysis (AHP) and combining it with the SWAT matrix.

Results: Management of time structures affects on increasing dynamism and vitality in city spaces and urban neighborhoods, and considering this effect of time in the functions of the public space of cities and urban neighborhoods can reduce the negative effects of weakening public spaces and social life. At present, the importance of time studies can be understood by looking at cities; How to live in neighborhoods during the years of the existence of neighborhoods and activities in its public spaces in different seasons, months, and even hours of the day and night can be considered as one of the distinguishing factors in them and recognition of the neighborhood's identity characteristics, and this issue requires a design appropriate to its time components. A solution for the successful planning of the city's public spaces is the convergence of strategies that imply three related elements: 1- People (knowledge of cultural, social, economic characteristics, lifestyle, needs, facilities, etc.) 2- Time (Paying attention to special times such as nighttime, weekends, holidays and times when special events occur in the city) 3- Creativity (using all capacities, both old and new, to design an economic, cultural and social place Stable); Therefore, the element of time is one of the important elements in urban planning and design, which is mutually related to the two elements of people and creativity. Based on the studies carried out in this research, it was determined that time components (year, season, month, day, and hour), along with conventional influential components in space (physical, functional, cultural, and social components, communication, visual and

University of Guilan

perceptual), have an impact on the functioning of public spaces in urban areas and should be considered along with other conventional components in the public space of the city and urban areas. The appearance of temporal components is different in old and new neighborhoods, and by evaluating the general space of the neighborhoods, time planning strategies of the neighborhoods were extracted. A significant percentage of the solutions extracted in this research can be generalized and used in other areas, but it should be noted that the prioritization of these solutions should be in accordance with the existing context of the above neighborhood. The indicators extracted in this research can also be used in the evaluation of the general atmosphere of that position, if localized and adapted to specific positions. Paying attention to the year component is shown in paying attention to the topic of age in space, and it is necessary to strengthen the elements indicating the age of localities. Special times with a dynamic and active situation in the neighborhood are important and influential time components that can together create a time map of the city. Considering that our country has many special times (such as Muharram, Nowruz, Yalda, etc.) that are welcomed by the people, we should try to display as many components as possible in the spaces of the city and neighborhoods and make the most of this existing potential. Finally, it can be said that the appearance of the temporal components of each neighborhood is proportional to their time background and different from other neighborhoods, and the management of temporal structures influences increasing the quality of the neighborhood's public spaces.

Conclusion: The results of this research showed that every neighborhood has its times, and it is necessary to consider its specific time frame for future planning to improve the quality of the public space of the neighborhoods.

Highlight:

- Time components (year, season, month, day, and hour) influence the functioning of public spaces of the city and urban neighborhoods, and the appearance of time components is different in neighborhoods and each neighborhood has its times.
- By knowing the functions of the public space and time components in the public space of neighborhoods, the quality of public spaces of the neighborhood can be improved.

References:

- Ashoori, Matin (2013). An Assessment of Public Space in Urban Neighborhoods With Emphasis on The Concept of Time and Providing Urban Planning Strategies. Case example: Golsar and Saghrisazan neighborhoods in Rasht city. Master's thesis, College of Fine Arts, University of Tehran, Tehran. (in Persian)
- Azizi, Mohammad Mahdi, and Arasteh, Mojtabi. (2010). Evaluating the Success of Consolidation Projects in the Historical Context of Yazd, a Case Study of Naft and Khatam Residential Complexes. Regional urban studies and researches, 2(5), 1-28. (in Persian)
- Caramellino, Gaia. (2022). You and Your Neighborhood": Neighborhood, Community, and Democracy as New Paradigms in Wartime American Architecture. Urban Planning. 7. 369-384. 10.17645/up.v7i1.4828.
- Carmona, M. et al. (2006). Public Places Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design. Oxford: Architectural Press.
- Esfanjary, Eisa., & Alikhani, Azar. (2020). Recognition of Saheh As Forgotten Space of Esfahan Historic City. Architecture in Hot and Dry Climate. 8(12). 1-22. doi: 10.29252/AHDC.2021.15089.1429 (in Persian)

- Cowan, R. (2005). the Dictionary of Urbanism. Wiltshire: Streetwise Press.
- Ghazipour, Siyamak. (2019). Analyzing the spatiality and temporality of social patterns of women's everyday activities in Sang-e-Lodge neighborhood, Tehran. *Motaleate Shahri*, 8(29), 85-98. doi:[10.34785/J011.2019.250](https://doi.org/10.34785/J011.2019.250). (in Persian)
- Ghalenoe, Mahmoud., & Jabalamelian, Niloofar. (2018). Understanding Temporal Factors in an Attendable Urban Design. *Soffeh*, 28(4), 59-78. (in Persian)
- Girot, C. (2006). Vision in Motion: Representing Landscape in Time In: C. Waldheim (eds.). *The Landscape Urbanism Reader*, Princeton Architectural Press 87-105
- Gol, Yan (2008). Life Between Buildings : Using Public Space. Translated by Shima Shasti, Tehran: Jahad University Press. (in Persian)
- Golkar, Korosh. (2001). Components of Urban Design Quality. *Soffeh*, 11(32), 38-65. (in Persian)
- Habibi, Seyyed Mohsen. (2001). Urban Space: A Theoretical Approach, Sefe, No. 33, 11(33), 13-4. (in Persian)
- Heydari, Ali Akbar, Motalebi, Qasim, and Shahrouz, Bahare. (2019). The Role of Time in the Formation of Different Levels of Meanings Regarding the Concept of Place. *Armanshahr Architecture and Urban Development*, 12(27), 67-75. doi:[10.22034/AAUD.2019.92449](https://doi.org/10.22034/AAUD.2019.92449). (in Persian)
- Jabalamelian, Niloofar, & Ghalenoe, Mahmoud. (2016). Application of Urban Rhythms in Urban Design Process The Case of Jolfa Quarters, Isfahan. *Soffeh*, 25(4), 67-90. (in Persian)
- Jackson, J.B. (1994). A sense of place, a sense of time. New Haven: Yale University Press.
- Jacobs, Jane. (2007). *The Death and Life of Great American Cities*. Translated by Dr. Hamidreza Parsi and Arezoo Aflatoonni. Tehran: Tehran University Press. (in Persian)
- Kreitzman, L. (1999) "The 24 hour society", London: Profile Books.
- Lang, John (2004). *Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*. Translated by Alireza Einifard, Tehran: Tehran University Press. (in Persian)
- lotfi, Afsaneh., & Zamani, Bahador. (2015). The effect of Sensescape criteria in quality of Equipped Community Spine (Case study: Isfahan, Aligholiagha spine). *Motaleate Shahri*, 4(13), 43-56. (in Persian)
- Lynch, K. (1972). what time is this place?. Cambridge: MIT Press.
- Lynch, Kevin (1995). *The Image of the City*. Translated by Dr. Manouchehr Mozayeni, Tehran: Tehran University Press. (in Persian)
- Madanipour, Ali (2008). *Public and Private Spaces of the City*. Translated by Farshad Noorian, Tehran: Urban Planning and Processing Company Publications. (in Persian)
- Madanipour, A. (2007). *Designing the city of reason*. Oxon: Routledge.
- Motahar, Reza., Jalilisadrabad, Samane., & Alizadeh, Reza. (2021). Comparative comparison of new and old neighborhoods according to identity in the desired Islamic city (Case Study: Hakimieh and Narmak in Tehran. JRIA, 9 (3), 81-114. doi:[10.52547/jria.9.3.6](https://doi.org/10.52547/jria.9.3.6). (in Persian)
- Ostovar, N., Behzadfar, .M., Zamani, B., & ghalenoi, M.(2015), Mixed Method Research of Effective Factors on Temporality in Urban Place/ Naghsh e Jahan Sqr. Isfahan, *Motaleate Shahri*, 4(16), 39-53. (in Persian)
- Pakzad, Jahanshah. (2002). Quality of Space. *Abadi*, 12(37) . (in Persian)
- Pakzad, Jahanshah. (2002). Urban Design: the Guality of Urban Environment, Outstanding Demand of Citizens. *Urban Management*, 9(3). (in Persian)
- Pendar, Hadi. (2017). Narrative-driven Dynamics of Residential Environment; Determination of Time in the Process of Change of Residents' Narration. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism (JIAU)*, 8(1), 147-163. doi: 10.30475/isau.2018.62054 (in Persian)
- Pozoukidou, G., & Angelidou, M. (2022). Urban Planning in the 15-Minute City: Revisited under Sustainable and Smart City Developments until 2030. *Smart Cities*. 5. 1356-1375. doi:[10.3390/smartcities5040069](https://doi.org/10.3390/smartcities5040069).
- Rossi, A. (1966). *the Architecture of the city*. the MIT Press.
- Ruan, Y., Wang, D., & Dianjiang, Li. (2023). Influence of Neighborhood-Based Identity and Social Participation on the Social Integration of the Drifting Elderly. *Health & Social Care in the Community*. 2023. 1-11. doi:[10.1155/2023/2101202](https://doi.org/10.1155/2023/2101202).
- Sabouhi, Efat., Massoud, Mohammad., & Moradi Chadgani, Daryoush. (2019). The Continuity of Place through Time in Human Interactions. *Soffeh*, 29(2), 95-116. doi: [10.29252/soffeh.29.2.95](https://doi.org/10.29252/soffeh.29.2.95). (in Persian)
- Saeedi Rezvani, Navid and Sini Chi, Pirouz. (2006). Strategies to realize the 24-hour city concept. The first international conference of Best City, Best Project, Hamadan. (in Persian)
- Saghatoleslami, Amidoleslam. (2021). A Comparative Study on the Concept and Design Principles of Iranian Mahalleh and Western Neighborhood. *Hoviatshahr Journal*. 7. 33-45.

University of Guilan

-
- Singhal, Meenakshi. (2022). Neighborhood Planning and walkability: Impact of population density, Accessibility, and connectivity of the walkability of neighborhoods- A case Study of Amritsar, India. Journal of Architectural and Planning Research. 37. 41.
- Sobhaninia, S., Amirzadeh, M., Lauria, M.m, & Sharifi, Ayyoob. (2023). The relationship between place identity and community resilience: Evidence from local communities in Isfahan, Iran. International Journal of Disaster Risk Reduction. 90. 103675. [10.1016/j.ijdrr.2023.103675](https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2023.103675).
- Souri, Elham, Razaghi Asl, Sina, and Feizi, Mohsen. (2013). The Concept of Sense of Time and its Application in Urban Design. City Identity, 7(13), 73-82. (in Persian)
- Xing, D., Yu, H., & Zhang, C. (2022). A Study on the Factors Influencing the Participation of Residents in the Renovation of Old Neighborhoods from the Perspective of Social Capital Theory: A Case Study of Huainan's Dongyuan East Village Neighborhood. BCP Business & Management. 33. 128-138. [10.54691/bcpbm.v33i.2727](https://doi.org/10.54691/bcpbm.v33i.2727).

ارزیابی فضای عمومی محلات شهری با تأکید بر مفهوم زمان

(نمونه موردی: محله‌های گلزار و ساغریسازان در شهر رشت)

متین عاشوری چهارده^۱ و محمدمهردی عزیزی^{۲*}

^۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد شهرسازی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
^۲. استاد دانشکده شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: mmazizi@ut.ac.ir

چکیده

بیان مساله: با گذر زمان در جوامع کنونی، بر سرعت تغییرات افزوده می‌گردد و ساختار استخوان‌بندی محلات سنتی، در نزاع مابین تجدد و سنت، تغییر می‌یابد و محلات جدید نیز به هم شبیه‌تر می‌شوند. یکی از دلایل این امر عدم توجه به موضوع زمان و تأثیر آن بر فضای است. در گذشته، زمان با مکان بیوند داشت و در ایجاد هویت خاص محله تأثیرگذار بود. در فرایند جهانی‌شدن، زمان چنان فشرده شد که توانایی هویتسازی آن کاهش یافت. مساله این است که چگونه می‌توان مولفه‌های زمانی را در فضاهای عمومی محلات شناخت و با ارزیابی کارکردهای فضای عمومی محلات شهری، راهکارهای مبتنی بر برنامه‌ریزی در جهت ارتقاء کیفیت فضای عمومی محلات ارائه داد.

هدف: شناخت و ارزیابی مولفه‌های زمانی فضاهای عمومی محلات شهری، مناسب با بستر زمانمند محلات و ارائه راهبردها و راهکارهای برنامه‌ریزی زمانمند در راستای ارتقاء کیفیت فضای عمومی محلات شهری از اهداف این مقاله است.

روش: دو محله سنتی (ساغریسازان) و جدید (گلزار) در شهر رشت، به عنوان نمونه انتخاب و شاخص‌های زمانمند استخراج شده از متون نظری مؤثر بر کارکرد فضای عمومی محلات، با استفاده از روش تحقیق تحلیلی – اکتشافی، استخراج، ارزیابی و تحلیل صورت گرفت. ابتدا اطلاعات با مطالعات استادی و کتابخانه‌ای، مشاهده، مصاحبه با خبرگان، نمونه‌گیری و پرسش‌نامه (نمونه‌گیری احتمالی تصادفی ساده با تعیین حجم نمونه ۳۸۰ توسط آرمون کوکران) طبق طیف پنجه‌گزینه‌ای لیکرت جمع‌بندی و

سپس با استفاده از تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) و تلفیق آن با ماتریس سوابت تحلیل و ارزیابی گردید.

یافته‌ها: مولفه‌های زمانی (سال، فصل، ماه، روز و ساعت)، در کنار مولفه‌های تأثیرگذار متعارف در فضا (مولفه‌های کالبدی، عملکردی، فرهنگی و اجتماعی، ارتباطی، بصری و ادراکی)، بر کارکرد فضاهای عمومی محلات شهری تأثیرگذار هستند. تبلور مولفه‌های زمانی در محله‌های قدیم و جدید متفاوت است و با ارزیابی فضای عمومی محلات، راهکارهای برنامه‌ریزی زمانمند معرفی گردیدند. نمود مولفه‌های زمانی هر محله، مناسب با بستر زمانی آنها و متفاوت با دیگر محلات است و مدیریت ساختارهای زمانی، بر افزایش کیفیت فضاهای عمومی محله تأثیرگذار است.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که هر محله زمان‌های خاص خود را دارد و لازم است چارچوب زمانمند خاص آن در برنامه‌ریزی‌های آتی ارتقاء کیفیت فضای عمومی محلات مدنظر قرار گیرد.

نکات بر جسته:

- مولفه‌های زمانی (سال، فصل، ماه، روز و ساعت)، بر کارکرد فضاهای عمومی شهر و محلات شهری تأثیرگذار هستند و تبلور مولفه‌های زمانی در محله‌ها متفاوت است و هر محله زمان‌های خاص خود را دارد.
- با شناخت کارکردهای فضای عمومی و مولفه‌های زمانی در فضای عمومی محلات، می‌توان کیفیت فضاهای عمومی محله را ارتقا بخشید.

اطلاعات مقاله

دانش شهرسازی، ۱۴۰۲
دوره ۷، شماره ۴، صفحات ۱-۲۴
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۹
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۱
مقاله پژوهشی

کلیدواژه‌ها: فضای عمومی محله، کیفیت فضای عمومی، مولفه‌های زمانی، برنامه‌ریزی زمانمند فضا

ارجاع به این مقاله:

عاشوری چهارده، متین، عزیزی، محمد مهدی. (۱۴۰۲). ارزیابی فضای عمومی محلات شهری با تأکید بر مفهوم زمان (نمونه موردی: محله‌های گلزار و ساغریسازان در شهر رشت). دانش شهرسازی، ۷(۴)، ۲۴-۱. Doi: 10.22124/UPK.2024.25325.1880

بیان مسئله

تعییر در شهرها و محلات آن، بخش جدایی ناپذیر زندگی و نتیجه سپری شدن زمان است. فضا با زمان معنا می‌باید و به مکانی برای حضور تبدیل می‌گردد. فضای عمومی مفهومی فراتر از فضای کالبدی دارد؛ جایی که گذشته، حال و آینده در هم می‌آمیزند و مانند زندگی، ترکیب پیوسته‌ای به وجود می‌آورند که مکان انباشت خاطرات جمعی است. در شهر پویا و سرزنش، شهر - زمان معنا می‌باید و شهر باهویت، به مکانی مملو از خاطرات تبدیل می‌شود (حیبی، ۱۳۸۰) و این خاطرات، دلیلی برای حضور در مکان و پویایی فضا است. خاطرات از یک مکان، می‌تواند به عنوان عاملی بر حس و در مرحله بعد درک از فضای عمومی کاملاً تأثیرگذار باشد و اینها به مرور، باعث تقویت فعالیت در فضاهای عمومی می‌شوند. شکل‌گیری این خاطرات و ایجاد مناسبات و فضاهای عمومی محلات، مستلزم گذشت زمان است. پس از انقلاب صنعتی، در بی نظم به وجود آمده و توسعه‌های ناشی از آن، یک سازمان یافته‌گی اجتماعی بر محور زمان کار شکل گرفت که به تدریج تمام رفتارهای اجتماعی را تحت تأثیر قرارداد (فکوهی، ۱۳۸۳).

این روند باعث ترسیم فعالیتهای شهری بر مبنای یک نظم زمانی شده است (کاراملینو، ۲۰۲۲) و تا به امروز ادامه دارد. در جوامع سنتی گذشته، زمان در پیوند با مکان به محلات هویت می‌بخشید. اما تحت تأثیر فرایند جهانی شدن، زمان چنان فشرده شد که دیگر نمی‌توانست همچون گذشته در خدمت هویت‌های خاص، برای محلات قرار گیرد و توانایی هویت‌سازی زمان کاهش یافت. به‌تبع آن نقاط مکث کاهش یافته و میزان مناسبات اجتماعی نیز در شهر و محلات آن کم شد. آشفتگی و غریبی‌شدن از تبعات زندگی در محلات امروز است. یکی از دلایل وجود چنین فضاهایی، کم‌توجهی به تداوم تاریخ و نبود خاطره در مکانی خاص است؛ تا مردم را گرد هم جمع نماید (مطهر، جلیلی صدرآباد و علیزاده، ۱۴۰۰). پویایی و امکان حضور بیشتر در فضاهای عمومی، شاید یکی از راهکارهای تقلیل خصوصیات منفی شهر امروز باشد. اما با وجود تمامی مسائل امروز، هنوز زمان بعد انکارناپذیر محلات شهری و فضاهای عمومی آن است. هر محله، شرایط عصری که در آن حیات یافته و رشد کرده را بازگو می‌کند با فضای خاص، قابل تشخیص در شهر می‌گردد و زمان‌های خاص خود را دارد که در بازشناسی ویژگی‌های هویتی محله تأثیرگذارند. چگونگی زندگی در طول سالیان حیات محلات و فعالیت در فضای عمومی آن در فصل‌ها، ماه‌ها و حتی ساعت‌های مختلف شبانروز، می‌تواند یکی از عوامل تمایز در آنها محسوب شود که نیازمند طراحی متناسب با مولفه‌های زمانی خود است.

این پژوهش در تلاش برای پاسخ بدان است که چه مولفه‌های زمانی بر کارکرد فضاهای عمومی محلات شهری تأثیرگذارند و این مولفه‌های زمانی در محله‌های قیمت و جدید چگونه تجلی پیدا می‌کند. مساله این است که چگونه می‌توان کارکردهای خاص را در فضاهای عمومی محلات شناخت و با تقویت و پویا نمودن آن در زمان خاص خود، روح حیات را در کالبد آن دمید و آیا با ارزیابی کارکردهای فضای عمومی محلات شهری و با استفاده از مولفه‌های زمانی، می‌توان به راهکارهای برنامه‌ریزی در جهت پویا نمودن فضاهای عمومی محلات دست یافته. بدین منظور مولفه‌های زمانی در ارزیابی کارکرد فضای عمومی، در سطح دو محله سنتی ساغریسازان و محله جدید گلسا در شهر رشت، مورد بررسی قرار می‌گیرد تا میزان تأثیر آنها بر فعل تر نمودن فضا، ارزیابی شود. گلسا و ساغریسازان دو محله متفاوت از یکدیگر هستند. دلیل انتخاب این دو محله به عنوان مورد پژوهشی، وجود تفاوت‌های زمانی است که در زمان‌های متفاوتی از تاریخ شهر رشت شکل‌گرفته و بهترین نمود را برای نشان‌دادن تأثیرات زمان در استخوان‌بندی قدیم و جدید خود دارا هستند. مطالعات حال حاضر در حوزه تأثیر زمان در فضاهای عمومی شهر، این خلا را دارد که تاکنون شناخت کارکردهای فضای عمومی و مولفه‌های زمانی در فضای عمومی که به راهکارهای برنامه‌ریزی برای پویا نمودن محله، بر اساس بستر زمانی خاص آنها دست یابد، به صورت یکپارچه انجام نشده و بیشتر به جنبه‌های کیفیت فضاهای عمومی محله پرداخته شده است. مساله این است که چگونه می‌توان مولفه‌های زمانی برای ارزیابی کارکرد فضای عمومی محلات را شناخت و میزان تأثیرگذاری آنها بر فعل تر نمودن فضا با کمک متغیرهای مکان، زمان و کارکرد را بررسی کرد.

مبانی نظری فضای عمومی شهر و محلات شهری

فضای شهری بخشی از فضای عمومی شهرها است که بستر اصلی فعالیت‌های جمعی را شکل می‌دهند. انسان در مواجهه با فضای شهری توقع دارد که این فضا، زیبا، دارای وحدت، هویت و آسایش بوده و امکان پیوند با دیگران را برای او به وجود آورد (پاکزاد، ۱۳۸۱: ۱۰۴). فضای عمومی با نشی که برای این اتصال بازی می‌کند، پایی را بر روی زمان برقرار می‌کند که جنبه جاودانگی به خود می‌گیرند (مدنی‌پور، ۱۳۸۷: ۲۶۶). محله، قسمتی از شهر است که واحد خصوصیاتی یکدست و مشابه و هویتی مشترک باشد و این خصوصیات در سراسر محله ادامه یابند (لینچ، ۱۳۷۴). انسان‌ها با ورود به محله، خود را در محیط آشنا و خودی مثل خانه می‌بینند (زینگ، یو و ژانگ، ۲۰۲۲). مهم‌ترین عوامل تشکیل‌دهنده هویت محله‌های شهری، تعاملات انسانی؛ رفتارها و هنجارها؛ هنر و سلیقه؛ فرهنگ و حافظه تاریخی (خطاطه) است (لنگ، ۱۳۸۳: ۱۱۲). فضاهای عمومی محلات بستری هستند برای دیدن و دیده شدن، آشنا شدن، گفتگو و حتی خیابان و پیاده‌راه محلی که در آن اجتماع از هر جای دیگری قوی‌تر است، امن‌ترین محل برای پرورش و بازی کودکان است (جیکوبین، ۱۳۸۶؛ سینقل، ۲۰۲۲). عرصه‌های عمومی برای محله‌ها به عنوان فضای مشترک، و صمیمی میان ساکنان عمل می‌نمایند، به گونه‌ای که این فضا برای ساکنین محله‌ها آشنا و خوشایند، اما برای افراد غربی‌ها تا حدودی غیرمشخص و ناآشنا است (سبحانی‌نیا، امیرزاده، لاوریا و شریفی، ۲۰۲۳). در واقع فضای پویا و سرزنش محلات است.

فالیت، از عناصر کلیدی فضاهای عمومی شهر و محلات شهری است. فضای عمومی بستری برای انجام فعالیت‌های کارکردی و مراسمی که پیونددۀنده عناصر جامعه است، می‌باشد. وقتی کاربری‌های مختلف کنار هم قرار می‌گیرند، فعالیت‌ها نیز باید از تنوع لازم (از نظر زمانی) برخوردار باشند (کرمونا، ۲۰۰۶، ۱۹۵). فضای عمومی ظرف فعالیت‌های شهری و ضرورت‌های مترب بر آن نیز محسوب می‌گردد. یان گل فعالیت‌های بیرونی در فضاهای عمومی را در حالت کلی شامل ۳ طیف "فعالیت‌های ضروری"، "فعالیت‌های انتخابی" و "فعالیت‌های اجتماعی" می‌دادند (گل، ۱۳۸۷). در برنامه‌ریزی فضاهای عمومی قابل توجه است که استفاده‌کنندگان از فضا، مهم‌ترین مخاطبین هستند. انواع گروه‌های استفاده‌کننده از فضاهای عمومی شهر، استفاده‌کنندگان هر روزه، بازدیدکنندگان و مشتری‌ها، بازدیدکنندگان تفریحی و تماشاگران رویدادها و مراسم هستند. ضروری است فضاهای عمومی شهر شرایط مناسبی برای کلیه استفاده‌کنندگان فراهم آورند. فضاهای عمومی می‌توانند به نحوی طراحی شوند که نیازهای افشار متفاوت همچون گروه‌های مختلف سنی (کودکان، جوانان، سالمندان) و جنسی (زنان و مردان) را نیز برآورده سازند (روان، وانگ و دیانجیانگ، ۲۰۲۳). فضای عمومی محلات شهری بستری پویا و سرزنش برای انجام فعالیت‌های ساکنین محلات و افشار هدف متفاوت هستند.

کیفیت فضاهای عمومی با تأکید بر مؤلفه زمان

ایده اصلی که می‌توان با آن فضای عمومی را ارزیابی کرد، سهم بالقوه آن در کیفیت زندگی شهری است. حضور مردم در عرصه عمومی از شاخص‌های مهمی است که به جذاب بودن فضا و افزایش ویژگی‌های مثبت آن می‌انجامد (کرمونا، ۲۰۰۶). کرمونا در کتاب "مکان‌های عمومی - فضاهای شهری" کیفیات تأثیرگذار بر محیط و فضاهای عمومی شهری را به ۶ دسته مؤلفه کالبدی، ادراکی یا معنایی، اجتماعی، بصری و عملکردی تقسیم کرده است. عرصه عمومی، توزیع کننده دامنه وسیعی از فعالیت‌های عمومی است و فضاهایی عمومی که در آنجا مردم با یکدیگر ملاقات می‌کنند، سرمایه‌های مهمی در جامعه هستند که لازم است به کیفیت آنها توجه شود (کرمونا، ۲۰۰۶: ۲۱۰-۱۹۳). بر اساس مدل مکان پایدار گلکار، کیفیت را می‌توان به عنوان برایند سه مؤلفه کیفیت عملکردی، کیفیت تجربی - زیباشناختی و کیفیت زیستمحیطی شهرها نتیجه‌گیری نمود (گلکار، ۱۳۸۰: ۵۵). بر اساس مدل مذکور، بعد زمان در سه وجه مدیریت زمانی فعالیتها در فضا، درک درست بازده‌های تغییرات زمانی و درک محیط شهری در حال تغییر، قابل بررسی است. از نظر کوین لینچ احساس روش از زمان حاضر با اتصال به گذشته و آینده، حساسیت به تغییرات و قابلیت

^۱Xing, D., Yu, H., & Zhang, C. (2022)

^۲Singhal, 2022

^۳Sobhaninia, Amirzadeh, Lauria, & Sharifi 2023

^۴Carmona, 2006

^۵Ruan, Wang, & Dianjiang (2023)

مدیریت و لذت از آن بستگی دارد. یان گل و همکارش نیز تفاوت ادراک استفاده کنندگان از فضا و چرخه‌های زمانی در فضول مختلف را مطرح می‌کنند (کرمونا، ۲۰۰۶، ۱۷۱). جیمز کرنر بیان می‌دارد که در نگاه جدید به شهر، درک کامل‌تری از این پدیده بدست‌آمده و این موضوع با وارد نمودن مفاهیم حرکت و درک منظر شهری در طی زمان صورت گرفته است. این امر وابستگی ادراک با زنجیره حرکات و موقعیت‌های ناظر در حال حرکت در قالب بعد زمان عرصه عمومی مطرح می‌شود (گیروت، ۲۰۰۶). در بررسی شهر از بعد زمان، مسئله اصلی درک اثرات حاصل از گذشت زمان بر مکان‌های شهری است.

تحولات زمانی تغییراتی را به دنبال دارد که یا به صورت چرخه‌ای در زمان تکرار می‌شود یا به شکل تکاملی غیر قابل بازگشت است و هر تغییر خود عامل تغییرات بعدی خواهد بود. به اعتقاد کوین لینچ کارایی عملیاتی و مطلوبیت درونی یک مجموعه به تصور مناسب نسبت به گذشت زمان بستگی دارد. شناخت واقعی از شرایط حال، ارتباط و پیوستگی خوب با گذشته و آینده و درک کامل تغییرات به صورتی که بتوان به خوبی آن را هدایت کرد و از آن لذت برد دارای اهمیت است (لینچ؛ ۱۹۷۲، ۲۴۰). زمان شامل اتفاقات متغیر است که غیرقابل بازگشت هستند. تغییر، خود شامل پاسخ‌دادن و اشکال مختلف تغییر در آینده می‌شود (پزوکیدو، ۲۰۲۲). اینکه تغییرات چگونه می‌توانند مدیریت شوند و چگونه مکان در هر زمان تغییر می‌کند. نحوه برخورد با فعالیت‌ها، چگونگی رشد و توسعه آنها لازم است پیش‌بینی شود (کرمونا، ۲۰۰۶، ۲۱۰-۱۹۳). فعالیت‌های مؤثر و خواسته‌های درونی بستگی به تصویر ذهنی محکم از زمان دارد (لینچ، ۱۹۷۲، ۲۴۰). توجه به زمان و استفاده از آن، یکی از ویژگی‌های فضای عمومی شهری است و این مولفه‌های زمانی در ارتباط با کیفیت فضاهای شهری از اهمیت بالایی برخوردار است. با استفاده از این مفهوم و ترکیب آن با مفاهیم و مولفه‌های مکانی و کارکردی، می‌توان فضاهای عمومی پویا و سرزنشه را ایجاد کرده و یا فضاهای موجود را تقویت نمود.

مفاهیم مرتبه با زمان و کاربرد آن در فضای عمومی محلات شهری

حس زمان با ادراک زمان و تجربه زمان مرتب است و یک حس و تجربه درونی است و به ادراک تغییرات و رویدادهای واقع در زمان وابسته است. همانگونه که پدیده‌ها و رویدادها قابل درک می‌شوند، زمان وقوع آنها نیز حس می‌گردد. نوع دیگر آن تحت عنوان حس زمان بیولوژیکی مطرح است. این موضوع در اعمال تکراری و به صورت ریتم‌ها و الگوهای بیولوژیکی که به‌وسیله آن زندگی صورت می‌گیرد، ادراک می‌شود، مانند چرخه‌های تولد و مرگ، شب و روز و فصول (مدنی‌پور، ۲۰۰۷؛ ۱۶۰-۱۵۸). در شهر پویا و سرزنشه، "شهر - مکان" به "شهر - زمان" و شهری باهویت، به مثابه مکانی مملو از خاطره‌های دیروز، آمیخته شده با خاطره‌های امروز و مهیا شده برای شکل‌بخشی به خاطره‌های فردای شهروندان تبدیل می‌شود (حیبی، ۳۸۰: ۵). فضای شهری در حالت کلی دارای چهار بعد است که بعد چهارم آن زمان است. با گذشت زمان، فضاهای تبدیل به مکان‌هایی می‌شوند که زندگی در آنها جریان دارد. این فضاهای به‌وسیله کیفیت‌هایی که وابسته به زمان هستند، معنای بیشتری می‌یابند. همان‌طور که لینچ عنوان کرده است، انسان گذر زمان را در محیط‌های شهری از دوراه تجربه می‌کند: ۱- از طریق عواملی که به طور منظم و متنابه تکرار می‌شوند، مانند خوابیدن و بیدارشدن، چرخش ماه و خورشید، تکرار فصل‌ها و... ۲- از طریق عواملی که متناسب نیستند و به طور متصاعدی دچار تغییر می‌شوند، مانند رشد کردن و پیرشدن. این عوامل مجدد و به طور متنابه تکرار نمی‌شوند؛ بلکه به مرور زمان دچار دگرگونی می‌شوند (کرمونا، ۲۰۰۶: ۲۰۰). بعد زمانی بر تمامی ابعاد محیطی تأثیر می‌گذارد و بر چگونگی انعطاف‌پذیری مکان در طول زمان اثر گذاشته و نهایتاً در فرایند برنامه‌ریزی و طراحی شهری جاری است.

در مبحث گذشت زمان، تداوم مکان و چارچوب‌های زمانی تغییر، صاحب‌نظران معتقدند که هر نوع ساختمان یا هر عنصر مصنوع در محیط‌های شهری متعلق به گونه، دوره و زمانی مشخص است و در واقع بیانگر روح زمان خود است. براین اساس هر شهری می‌تواند به عنوان متنی چندلایه خوانده شود که هر لایه ویژگی‌های زمان خاصی را نشان می‌دهد. محیط‌های شهری در واقع یک بیوگرافی از تغییرات شهری هستند (کرمونا، ۲۰۰۶، ۱۹۶). برای جلوگیری از نایودشدن تاریخ هر دوره، نیاز به کنترل و هدایت تغییرات است. انتظار بر این است که برنامه‌ریزان و طراحان شهری تشخیص دهند چه چیزهایی به روح مکان وابسته است و باید باقی بماند و چه چیزهایی از اهمیت کمتری برخوردار است و می‌تواند تغییر کند. تداوم فیزیکی و بصری مکان‌های بالارزش به چند

^۱Girot,2006

^۲Lynch,1972

^۳Pozoukidou, 2022

^۴Madanipour,2007

عامل وابسته است: فرسودگی، میزان استقامت، قابلیت انعطاف، محیط، بافت مصنوع و دیگر ویژگی‌های فیزیکی مکان (کرمونا، ۲۰۰۶، ۱۹۹). یکی از موارد مهم در بعد زمانی فضاهای شهری، چارچوب‌های زمانی تغییرات است. چارچوب زمانی تغییرات یعنی اطلاع از اینکه چه چیزهایی طی تغییرات به همان شکل باقی می‌مانند و چه چیزهایی در طول زمان تغییر می‌کنند. در مبحث دسته‌بندی زمان (چرخش زمان) و نقش هر یک از مولفه‌های زمانی می‌توان گفت در فضای شهری، استفاده مطلوب از چرخه‌های زمانی بسیار حائز اهمیت است. برخی از چرخه‌های زمانی که ساختار اصلی زندگی و فعالیت‌های روزانه ما را تشکیل می‌دهند، ارتباط کمتری با چرخه‌های طبیعی داشته و امروزه ساختار بسیاری از قسمت‌های زندگی روزانه ما را زمان‌های مکانیکی می‌سازند (جکسون، ۱۹۹۶؛ ۱۶۰). اصلی‌ترین چرخه زمان بر پایه چرخه‌های طبیعی، گردش ۲۴ ساعته زمین است که روی فعالیت‌های متناوب انسانی، تأثیر می‌گذارد. سایر فعالیت‌های انسانی مانند کار و گذراندن اوقات فراغت نیز تحت تأثیر همین چرخه اصلی هستند (کرمونا، ۱۹۳-۱۹۴؛ ۲۰۰۶). به‌منظور استفاده مطلوب از چرخه‌های زمانی در فضاهای شهری با امکان تعاملات اجتماعی، در ابتدا باید این چرخه‌ها و تأثیر هر یک بر فضاهای شهری را شناخت، تا با استفاده از این آگاهی، به برنامه‌ریزی و طراحی برای آن فضا پرداخت. با دسته‌بندی زمان به صورت ثانیه‌ها، دقایق، ساعتها، روزها، ماهها و سال‌ها، به‌نوعی می‌توان به مولفه‌های زمانی مؤثر در این چرخه دست‌یافت. این مولفه‌ها عبارت‌اند از: ۱- سال (قدمت): قدمت محلات شهری عاملی در جهت نشان‌دادن تفاوت‌های زمانی از دیدگاه سالیان مختلف است. قدمت و ایسته به زمان است و سایقه تاریخی شهر و فضا، یکی از عواملی است که می‌تواند مایه تمایز آنها از یکدیگر بوده و در حافظه جمعی ساکنان شهر باقی بماند. ۲- فصل: فصول مختلف، ویژگی‌هایی خاص به فضا در آن زمان می‌بخشند. تفاوت فصول در پاره‌ای موضع، خاطره‌ای را رقم زده و حیات عادی را به حیات واقعه‌ای مبدل می‌کند. یان گل و همکارش تفاوت ادراک استفاده‌کنندگان از فضا و چرخه‌های زمانی در فصول مختلف را بررسی کردند و تفاوت‌ها را شناختند تا از آن استفاده نمایند (کرمونا، ۲۰۰۶، ۱۷۱). ۳- ماه: ماه‌های خاص سال، حال و هوای متفاوتی دارند. مراسم مربوط به این ماه‌های خاص نیز در فضاهای متفاوت است. ۴- روز: هر کدام از روزهای سال می‌تواند هویت خاص خود را داشته باشد و به مناسبی جشن‌ها یا مراسم خاصی در فضا، تبدیل به خاطره شده و در ذهن استفاده‌کنندگان از فضا حک شود. ۵- اوقات مختلف روز (ساعات شباهنگ): ساعت‌های خاص ممکن است تصاویر متفاوتی از حال و هوای فضای عمومی بر جای گذارند که تنها مختص همان فضا است. به عنوان مثال بعضی محلات صبح‌های سرزنده دارند و در بعضی دیگر شب‌ها زمان طلایی حضور مردم در فضای عمومی آن است (عاشوری، ۱۳۹۱). بدین ترتیب، تضادهای فرهنگی و مسائل ناشی از آن اغلب در سطح زمانی نسبت به سطح فضایی جدی‌تر است و وجود فضایی و وجهه فضایی و زمانی تأثیر متقابل دارند، زیرا مردم در فضا - زمان زندگی می‌کنند. فضاهای عمومی شهر با پویایی و سرزندگی، در احساس هویت استفاده‌کنندگان تأثیر گذارند و زمان یکی از عوامل مؤثر در هویت‌سازی فضا است. زمان و فضا شرط لازم هویت‌یابی در محلات شهری هستند و بدون آنها ساخت و نگهداری هویت ناممکن است. بیشتر رویکردهای اخیر می‌کوشند تا حس مکان موجود را تشدید و تداوم بخشنند و ارتباط آن را با گذشته حفظ کنند. آنها از این طریق موجب تثیت شخصیت و هویت مکان می‌شوند. این ثبات در برنامه‌ریزی و طراحی شهری به تحقق کیفیت‌هایی کمک می‌کند که به فضا معنا بخشنند و به عنوان نمودی از گذشت زمان و خاطره اجتماعی تجسم یابند.

پیشینه پژوهش

جين جیکوبز در سال ۱۹۶۱ در کتاب زندگی و مرگ شهرهای بزرگ آمریکا معتقد است که در خیابان‌های موفق، مردم باید در زمان‌های مختلف حضور داشته باشند. لینچ در سال ۱۹۸۱ در کتاب تئوری شکل خوب شهر می‌گوید زمان فعالیت بهاندازه مکان فعالیت اهمیت داشته و بسیاری از فضاهای که در ساعت‌های خاصی مملو از جمعیت هستند، ممکن است در مدت زمان طولانی نیز خالی از جمعیت باشند. توسلی نیز در کتاب طراحی فضای شهری، بهترین راه ادراک فضای شهری را نگاه دقیق به تجربه طراحی فضا در طول تاریخ می‌داند. آلدورووسی مبتکر نظریه تداوم، آن را در اصل چیزی مادی می‌داند؛ ولی وقتی صحبت از یک‌شکل دائمی می‌کنیم، جنبه‌ای معنوی پیدا می‌کند و از دیدگاه شهرسازی، پدیده‌ای بسیار بالاهمیت است. ولی مهم‌ترین عوامل تداوم را خیابان‌بندی، نقشه شهر و بنای‌های تاریخی می‌داند. برای اینکه بتوان این تداوم را حفظ کرد بایستی شهر را به عنوان یک کلیت در

نظر گرفت. سابقه تاریخی شهر، تحولات شهر و ارتباط شهر با محیط طبیعی آن را بایستی هنگام تصمیم‌گیری در مورد فضاهای عمومی و فعالیت‌های ثانویه در نظر گرفت (روسی، ۱۹۶۶).

ماریو بوتا نیز سه عامل را به عنوان عوامل مؤثر در ارتباط بین عرصه‌های جدید با موجود ذکر می‌کند: مشخصات فیزیکی محیط، چارچوب تاریخی شهر و تعییرات آن در دوره‌های زمانی. از نظر او محیط در طول زمان معماری شهر را تعییر می‌دهد و این تکاملی زمانی - تاریخی است. تعییرات محیط، تعییراتی هستند که نتیجه ناگزیر زمان هستند. فضاهای بهجامانده از گذشته، یادآور این واقعیت هستند که ما در دنیابی زندگی می‌کنیم که به طور مداوم دستخوش تعییر است. دنیابی دارای گذشته و آینده. بدین ترتیب به چشم خود می‌بینیم که شهر و فضاهایش، نه تنها بعد فضایی است، که دارای بعد زمانی نیز هست. قلمرو عمومی توزیع کننده دامنه وسیعی از فعالیت‌های عمومی جذاب است و فضاهای عمومی که در آنجا مردم با یکدیگر ملاقات می‌کنند، سرمایه‌های مهمی در جامعه امروزی هستند که بایستی به کیفیت آنها توجه نمود (کرمونا، ۲۰۰۶، ۲۰۱-۲۰۰). شهرها محصول زمان هستند. قالب‌هایی که زندگی انسان‌ها در آنها سرد و سخت شده و به‌وسیله هنر شکل ثابتی می‌گیرند (کوان، ۲۰۰۵، ۳۹۵).

به اعتقاد کارمنا زمان و فضا کاملاً به هم وابسته‌اند و معمولاً جنبه‌های بعد زمانی در فضاهای شهری مورد بحث قرار می‌گیرد: ۱ از آنجایی که فعالیت‌ها در زمان و فضا جاری هستند و محیط‌ها در زمان‌های مختلف به شیوه‌های متفاوتی مورد استفاده قرار می‌گیرد، لازم است که طراحان شهری چرخه‌های زمانی را درک کرده و از مدیریت زمانی فعالیت‌ها در فضا آگاهی یابند. ۲- محیط‌ها در طول زمان شدیداً دچار تعییر می‌شوند و ضروری است که طراحان شهری تعییرات محیط و چگونگی این تعییرات را درک کرده و بدانند که چه چیزهایی در طول زمان تعییر کرده و چه چیزهایی به شکل اولیه باقی می‌مانند. علاوه بر این طراحان شهری باید محیط را برای تعییرات ناگزیر ناشی از گذشت زمان طراحی و مدیریت کنند. ۳- همان‌طور که محیط‌های شهری در طول زمان تعییر می‌کنند، پژوهش‌های شهری نیز به مردم زمان اجرا شده و به مرحله عمل در آیند (کرمونا، ۲۰۰۶، ۱۹۳).

کرایترمن، مبحث جامعه ۲۴ ساعته را، بر اساس شکستن ساختار زمان مطرح نمود و در نتیجه آن استفاده از زمان و الگوهای فعالیتی، به طور گسترده است. در جامعه‌ی ۲۴ ساعته، الگوهای استفاده از فضا و فعالیت‌ها محدودیت کمتری داشته و بیشتر پاسخگوی نیازها و خواستگاه‌های فردی است (کرایترمن، ۱۹۹۹، ۲- ۲۰۰۶ - کرمونا، ۱۹۹۴). عبارت شهر ۲۴ ساعته اولین بار در ۱۹۲۰ به رای شهر نیویورک بکار رفت. در انگلستان این اصطلاح برای اولین بار در سال ۱۹۹۳ در موضوع کنفرانس "بسی شهر ۲۴ ساعته" مطرح و نگاه موشکافانه به راهبردهای احیاء و منظم کردن مراکز شهری در زمان شب و شناخت ناسازگاری‌های ذاتی بین آنها داشت (سعیدی رضوانی و سینی چی، ۱۳۸۵: ۱۳۸۵). در خصوص نمونه شهر ۲۴ ساعته، می‌توان شهر ملbourne را نام برد. این چارچوب برنامه‌ریزی، توسعه‌ای پویا از نواحی با فعالیت‌های مختلط را تشویق کرده و بر به تعادل نیازها و انتظارات متتمرکز است.

در ادامه، خلاصه پژوهش‌های انجام شده در کشور در حوزه زمان در شهر به شرح ذیل هستند:

سوری و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش مفهوم حس زمان و کاربرد آن در طراحی شهری، حس زمان را از مهم‌ترین مولفه‌های طراحی شهری عنوان نمودند که از جایگاهی منحصر به فرد در ساختار توسعه شهر برخوردار است. هدف از پژوهش آنها، توجه به مفاهیم و الزامات طراحی شهری وابسته به این موضوع است. آنها حس زمان در طراحی شهری را از سه جنبه شناسایی الگوهای فعالیتی در دوره‌های زمانی، شناخت و حفظ عناصر ساختاری شهر و یادگیری مدیریت زمان و زمان‌بندی اجرا در پژوهش‌های شهری دارای اهمیت دانسته و آن را از مهم‌ترین مولفه‌های رویکرد طراحی شهری زمان محور می‌دانند (سوری، رزاقی اصل و فیضی، ۱۳۹۲).

لطفی و زمانی (۱۳۹۳) در پژوهش خود یا عنوان نقش مولفه‌های منظر حسی در کیفیت مولفه‌های مجهر محلی، به این مقوله پرداختند که منظر حسی در کالبد بی‌جان شهرهای امروزی متأثر از بوی دود و صدای بوق خودروها و مدرنیته شهری رنگ باخته است و تسلط و تفوق حس بینایی در فرایند ادراک، دریافت‌های ناشی از دیگر محرک‌های حسی همچون صدا، بو، مزه و نمودهای حس زمان با وجود نقش بالاهمیت در کیفیت‌بخشی به فضا و ایجاد یاد و خاطره، کمتر مورد توجه متخصصین قرار می‌گیرند؛

^۱Rossi, 1966

^۲Cowan, 2005

^۳Krietzman, 1999

در حالی که یکی از راههای ارتقای کیفیت فضاهای شهری، افزایش غنای حسی بهمنظور به کارگیری تمامی حواس باهدف ایجاد جذابیت، افزایش شمولیت و امکان فعالیت برای همه اقسام است. یافته‌ها وجود رابطه معناداری را بین مولفه‌های منظر حسی و معیارهای کیفیت محور محلی نشان می‌دهد. از نظر میزان تأثیرگذاری مولفه‌های منظر حسی بر کیفیت، اهمیت شاخص حس زمان بیش از دیگر شاخص‌ها است و پس از آن به ترتیب مناظر بساوازی، بویایی، چشایی، صوتی و منظر بصری قرار دارند (لطفى و زمانی، ۱۳۹۳).

استوار و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت عنوان آمیخته‌پژوهی مولفه‌های مؤثر بر ادراک حس زمان در مکان شهری در میدان نقش‌جهان، عوامل مؤثر بر ادراک زمان در مکان شهری و بررسی ارتباط عناصری که تحت زمان در مکان تعییر می‌کنند را بررسی نمودند. آنها سعی نمودند تجارب زیسته افراد از ادراک حس زمان در شهر را با استفاده از روش پدیدارشناسی، مورد شناخت و تبیین قرار دهند که بر اساس آن سه مفهوم ۱-تم، اصلی حس آهنگین بودن ۲-ریتم، حس ضرب‌آهنگ مکان و ۳-حس تعییر استخراج گردید. به عقیده آنها، ادراک پدیده حس زمان بر اساس آنها در ذهن مردم شکل می‌گیرد (استوار، بهزادفر، زمانی و قلعه-نویی، ۱۳۹۴).

قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴) در پژوهش کاربرد ریتم‌های شهری در فرایند طراحی فضاهای شهری در محله جلفای اصفهان، باهدف معرفی ریتم‌های شهری و روش‌شناسی استفاده از آن، بهمنظور شناخت مسائل و مشکلات فضاهای شهری با رویکردی پدیدارشناسانه، در بازه‌های زمانی مختلف به این نتیجه رسیدند که ریتم‌های شهری ردپایی از زمان در فضا هستند و وجود ریتم‌های اجتماعی و فرهنگی متعدد در محله عامل جذب جمعیت بوده و باعث ایجاد قرارگاه رفتاری، برخورد اجتماعی از پیش تعیین نشده و تشکیل خاطره جمعی است. مجموع ریتم‌های شهری در دوسته ریتم‌های فضایی و ریتم‌های روزمره، یک مجموعه چندریتمی را تشکیل داده و بر ادراک و تصویر ذهنی افراد از فضا تأثیر می‌گذارد و بر هویت آن محل نقش دارد (قلعه نویی و جبل عاملیان، ۱۳۹۴). قلعه نویی و جبل عاملیان در پژوهشی دیگر با عنوان شناسایی مولفه‌های زمانی مؤثر در طراحی شهری حضورپذیر، مؤلفه‌های مؤثر بر حضورپذیری فضاهای شهری در بعد زمان را شناسایی و در بستر محله حسین‌آباد اصفهان ارزیابی کردند. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که فقدان تنوع و پیچیدگی در ساختار فضایی و فعالیتی، مدیریت زمانی نادرست و منظر بصری خسته‌کننده، سبب کاهش حضورپذیری فضاهای عمومی محله شده است (قلعه نویی و جبل عاملیان، ۱۳۹۷).

هادی پندار (۱۳۹۶) باهدف واکاوی ارزیابی ساکنین از فرایندهای چرخه‌ای مرتبط با تعییر ابعاد کالبدی محیط مسکونی پژوهشی تحت عنوان پویاشناسی روایت محور محیط مسکونی تبیین جایگاه زمان در فرایند تحول روایت ساکنین انجام داده و به این نتیجه رسید که فرایند تحول روایت ساکنین از سرعت‌های کم تا شرایط دگرگونی در قالب مدلی چرخه‌ای از دست کاری داستان منسجم، بازتعریف داستان مفهومی و تحول شرایط اولیه تا روایت از اختلال در تداوم تدریجی در شرایط پس از دگرگونی است (پندار، ۱۳۹۶).

سیامک قاضی پور (۱۳۹۷) باهدف درک اینکه زنان چگونه بهصورت روزمره در فضای محله با اهداف و انگیزه اجتماعی جایه‌جا می‌شوند و فعالیت اجتماعی آنها در چه فضاهای محلی تحقق می‌یابد، پژوهشی تحت عنوان تحلیل مکان‌مندی و زمان‌مندی الگوهای اجتماعی فعالیت روزمره زنان در محله سنگلچ انجام داده و به این نتیجه رسید که کانون فعالیت اجتماعی زنانه کمتر در فضاهای عمومی محلی و بیشتر در فضاهای خصوصی و یا فضاهای عمومی فرا محله‌ای واقع است و سهم فضاهای عمومی محلی در تعاملات اجتماعی زنان اندک است و فعالیت اجتماعی زنان سهم اندکی از بودجه زمانی روزمره را به خود اختصاص می‌دهد. حلقه‌های فضایی فعالیت اجتماعی زنان نه یک فعالیت مستقل، بلکه زیرمجموعه‌ای از سایر فعالیت‌های روزمره است (قاضی پور، ۱۳۹۷).

صبوحی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش تداوم مکان در گذر زمان در تعامل با انسان، باهدف مطالعه و تحلیل چگونگی دگرگونی مکان در گذر زمان و تداوم آن در تعامل با انسان به این نتیجه رسیدند که مکان همواره از تجربه فضایی انسان در طول زمان شکل می‌گیرد و برحسب شرایط زندگی، تنوع تجربه‌ها به تولید مکان‌های متعدد و درنتیجه شکل‌گیری سکونتگاه‌های شهری گوناگون منجر شده است. دگرگونی‌های کلان ادراک مکانی با کسب آگاهی‌های جدید انسان در نقاط عطف شناختی (شامل ادراک حسی، ادراک تجربی، و ادراک عقلی) انتساب دارند و بر پایه این دگرگونی‌ها استوار شده‌اند (صبوحی، مسعود و مرادی چادگانی، ۱۳۹۸).

حیدری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش نقش زمان در شکل‌گیری سطوح مختلف معانی مکان، باهدف ارائه قرائت جدیدی از سطوح مختلف معنایی مکان با تکیه بر نقش عامل زمان بررسی‌هایی را در پارک کوه صفه واقع در شهر اصفهان انجام داده اند. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که عامل زمان یا طول مدت آشنایی فرد با مکان، عامل مهمی در شکل‌گیری سطوح مختلف معنایی نسبت به مکان بوده است؛ بهطوری که فرد در برخورد اولیه با مکان، تنها وجوده فیزیکی و کالبدی محیط را ادراک می‌نماید. با افزایش مدت‌زمان مراجعه و حضور در مکان، نسبت به مکان دلبسته می‌شود. در چنین سطحی افراد مکان را نسبت به احساسات، علایق و خاطرات فردی خود تفسیر می‌نمایند. سومین و عمیقترین سطح معنا در افراد، احساس هویتمندی نسبت به مکان است که این حالت نیز با افزایش مدت‌زمان حضور افراد در مکان حاصل می‌آید. در چنین سطحی، انگیزه حضور افراد در مکان، فراتر از زیبایی و احساسات و علایق فردی آن‌ها بوده و شناخت آن‌ها از مکان شناختی فرادری و در مقیاس شهری است (حیدری، مظلی و شهروز، ۱۳۹۸).

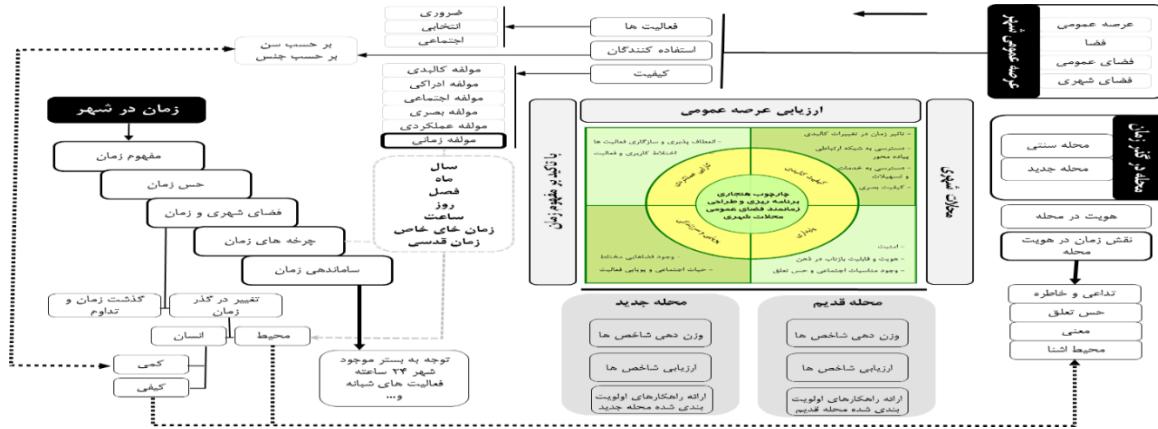
اسفنجاری کناری و علیخانی (۱۳۹۹) در پژوهش خود به بازشناسی و بازخوانی صحه، فضای فراموش شده اصفهان پرداختند. صحه، از عناصر سازمان‌فضایی کهن اصفهان بوده که امروز با مداخلات فاقد پشتونه علمی، مدفون در لایه‌های تاریخی است. هدف این پژوهش، بازشناسی صحه‌های تاریخی به قصد تقویت نقش آن در ساختار شهر است. نتایج حاصل از پژوهش ضمن بازشناسی نقش این فضای شهری، نشان می‌دهد که صحه، فضای باز سرگشاده، انعطاف‌پذیر و انطباق‌پذیر در گذر زمان، با گستره‌ای از نقش‌ها و عملکردهای متنوع، پدیده ای پویا و زنده در طول تاریخ بوده و دگرگونی‌های نیم قرن اخیر مقدمات نابودی آنها را فراهم ساخته است و این مطالعات اهمیت مولفه‌های زمانی را در بقا و فعالیت فضا نشان می‌دهد (اسفنجاری کناری و علیخانی، ۱۳۹۹).

در مجموع می‌توان گفت که در بررسی‌های داخلی مؤلفه زمان بیشتر تأکید بر حس زمان و درک از زمان در فضا است. حس زمان و تأثیر آن بر طراحی شهری، عوامل مؤثر بر ادراک زمان در مکان شهری، ریتم‌های شهری و بررسی ردپایی زمان در فضا، جایگاه زمان در فرایند تحول روایت ساکنین، تداوم مکان در گذر زمان در تعامل با انسان، نقش طول مدت آشنایی فرد با مکان در شکل‌گیری سطوح مختلف معنایی نسبت به مکان از اهم موضوعات مورد بررسی است که بیشتر به صورت موردي به بررسی نقش مؤلفه‌های زمانی در مکان پرداخته است. در سطحی گسترده‌تر، اهمیت مؤلفه‌های زمانی در بقا و فعالیت فضا، نقش مؤلفه‌های منظر حسی همچون حس زمان در کیفیت فضای عمومی محلات بررسی شده است. مطالعات حال حاضر در حوزه تأثیر زمان در فضاهای عمومی شهر، این خلاً را دارد که تاکنون شناخت کارکردهای فضای عمومی و مؤلفه‌های زمانی در فضای عمومی که به راهکارهای برنامه‌ریزی برای پویا نمودن محله، بر اساس بستر زمانی خاص آنها دست یابد، به صورت یکپارچه انجام نشده و بیشتر به جنبه‌های کیفیت فضاهای عمومی محله پرداخته شده است. در این پژوهش هدف آن است که مؤلفه‌های زمانی برای ارزیابی کارکرد فضای عمومی محلات شناخته شده و میزان تأثیرگذاری آنها بر فعال‌تر نمودن فضا با کمک متغیرهای مکان، زمان و کارکرد بررسی گردد.

مدل مفهومی و چارچوب نظری پژوهش

کیفیت حس زمان از جمله مؤلفه‌های تجربی - زیباشناختی است که با دریافت‌های ادراکی، شناختی و ترجیحات محیطی افراد در قبال فضاهای شهری سروکار دارد. زمان در شهر از سه جنبه حائز اهمیت است. ۱. از آن‌جهت که لازم است طراحان شهری الگوهای فعالیتی را در دوره‌های زمانی مختلف شناسایی نموده و سیاست‌هایی اتخاذ کنند که محیط در زمان‌های مختلف برای همه قابل استفاده باشد. ۲. از آن‌جاکه محیط‌های شهری به سرعت در حال تغییر هستند، لازم است عناصر ساختاری هر محیط به خوبی شناسایی شود و با ثابت نگهداشتن این عناصر ساختاری در طول زمان، زمینه‌های ارتقای حس مکان و تثبیت هویت را فراهم سازد؛ همچنین مدیریت عناصری را که در طول زمان تغییر می‌کنند را به عهده بگیرد. ۳. مدیریت و زمان‌بندی اجرای پروژه‌های شهری را به نحوی انجام دهد که در هر زمان، صدمه جدی به کیفیت عرصه عمومی وارد نشود. در مجموع شهرسازان باید الگوهای فعالیتی فضاهای شهری را شناسایی کنند و بهمئند که چگونه می‌توان به تشویق فعالیت‌های مختلف در دوره‌های زمانی متفاوت پرداخت و گام مؤثری در جهت پویایی فضاهای عمومی شهرها و محلات شهری برداشت. با توجه به مبانی نظری پژوهش، چهار معیار ۱-کیفیت کالبدی، ۲- کارایی عملکردی، ۳- پایداری اجتماعی و ۴- پویایی و سرزنشگی و زیرمعیارها و شاخص‌های آن

استخراج شدند. شکل ۱ و جدول ۱ مدل مفهومی پژوهش و مسیر رسیدن به چارچوب نظری و معیارها و زیرمعیارها و شاخصها را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

جدول ۱

معرفی معیار، زیر معیار و شاخص های مستخرج از مبانی نظری باتوجه به مقوله زمان

معیار	زیر معیار	شاخص	معیار	زیر معیار	شاخص
میزان همخوانی عناصر و سیمای محله با سابقه تاریخی و شرایط اجتماعی	کیفیت بصري	وجود فضاهای مطلوب جهت تجمع و حضور همسایگان	میزان همخوانی عناصر و سیمای محله با سابقه تاریخی و شرایط اجتماعی	در رابطه با زمان	برای فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و...
میزان زیبایی و مطبوع بودن فضای عمومی محله از منظر ساکنین	در رابطه با زمان	وجود مناسبات اجتماعی میان ساکنین با یکدیگر	میزان تأثیر قدمت محله و فضاهای عمومی آن به عنوان عاملی در جهت نشان دادن تفاوت های زمانی	تأثیر زمان در تاثیرات کالبدی و خصوصیات ساخته ای	میزان تأثیر زمان و هم سطح بودن ساکنین با یکدیگر
تاثیر قدمت محله و فضاهای عمومی آن به عنوان عاملی در جهت نشان دادن تفاوت های زمانی	تأثیر زمان در تاثیرات کالبدی و خصوصیات ساخته ای	وجود همگونی و هم سطح بودن ساکنین محله	اندازه مطلوب محله و مشخص بودن مرز آن	استانداردهای ساخت و ساز و تراکم و گلگوی دانه بندی قطعات	میزان تأثیر زمان در تاثیرات کالبدی و خصوصیات ساخته ای
میزان سطح مارکت شهری در سلسله مراتب شهری (میزان محله از محله)	دسترسی مناسب	میزان تأثیر ذهنی و تشخیص ادرس در محله برای افراد غیر ساکن در محله	میزان دسترسی به مراکز تفریحی و فضاهای سبز در داخل و خارج از محله	دسترسی مناسب	میزان تصویری ذهنی و تشخیص ادرس در محله برای افراد غیر ساکن در محله
میزان رضایتمندی از فاصله دسترسی به تاسیسات و خدمات مورد نیاز روزانه	به خدمات و تسهیلات	میزان خانایی محیط با تصویر روشن ساکنان از ساختار محلات و قدرت جانمایی آنها در کل محیط	میزان سهولت دسترسی به مرکز شهر	به شکه ارتاطی	میزان عدم واستگی به اتومبیل برای انجام فعالیت های روزانه
میزان سهولت دسترسی به مرکز شهر	پیاده محو ر	میزان تداعی خاطرات فضاهای محله و قابلیت تداوم خاطرات	میزان سطح مارکت شهری در سلسله مراتب شهری (میزان محله از محله)	دسترسی مناسب	میزان مناسبت پراکندگی کانون های فعالیتی در سطح محله (خطی یا دارای مرکزیت)
میزان مناسبت پراکندگی کانون های فعالیتی در سطح محله (خطی یا دارای مرکزیت)	اخلاط کاربری و عمومی محله	میزان رضایت تفاوت روزمره گی های معمولی و زمان های خاص (حیات عادی و حیات واقعه ای)	میزان آمیختگی محل کار و سکونت در محله	فعالیت در فضای عمومی محله	میزان تأثیرات کالبدی و فضاهای مغایرها
میزان آمیختگی محل کار و سکونت در کثار یکدیگر	متروک و...	میزان تفاوت حال و هوای محله در زمان های مختلف روز (وجود زمان های خاص برای حضور در فضای روزانه)	میزان وقوع فعالیت های ضروری و روزانه در فضای عمومی محله	فعالیت در فضای عمومی محله	میزان آمیختگی محل کار و سکونت در محله
میزان مناسبت پراکندگی کانون های انتخابی و تفریحی در فضای عمومی محله	پیاده روی با کیفیت مناسب	میزان رضایت از وجود فعالیت ها و ساختمان های فعل در ساعت مخلوط روز (پاساز، رستوران و...)	میزان وقوع فعالیت های انتخابی در فضای عمومی محله	انعطاف پذیری و سازگاری	میزان سازگاری کالبد محله با فعالیت (تأثیر قدمت در فعالیت)
میزان سازگاری کالبد محله با فعالیت (تأثیر قدمت در فعالیت)	فضای عمومی	میزان استقبال اقسام مختلف سنی از فضاهای عمومی محله	میزان سازگاری کالبد و فعالیت با رفتار و نیازهای ساکنین محله	فضای عمومی	میزان قابلیت انطباق فضاهای و مکان های محله با تغییر شرایط
میزان قابلیت انطباق فضاهای و مکان های محله با تغییر شرایط		میزان استقبال اقسام مختلف جنسی از فضاهای عمومی			

معیار	زیر معیار	شاخص	معیار	زیر معیار	شاخص
محله	برای ایجاد ارتباط		محله		
میزان استفاده از فضاهای محله توسط اقشار مختلف در آمدی	میزان انعطاف پذیری ساکنین نسبت به تغییرات فضاهای محله در طول زمان				

شناخت محلات مورد مطالعه

کلان شهر رشت در مرکز استان گیلان، بزرگترین و پرجمعیت‌ترین شهر شمال ایران است که از قومیت‌های مختلف گیلکی، تالشی و ترک‌زبان‌ها تشکل شده و به دلیل موقعیت استراتژیک، خصوصیت برون‌گرایی مردم و پیشینه فرهنگی و اجتماعی غنی، شهری فرا فرهنگی است. در مجموع، تغییراتی در گذر زمان در شهر رشت و محلات آن به وقوع پیوست که خود ایجاد‌کننده تغییر در سبک زندگی مردم بوده و تفاوت را در سبک زندگی سنتی و مدرن محلات قدیمی و جدید شهر ایجاد نمود. گلسار و ساغریسازان دو محله متفاوت از یکدیگر هستند که در شهر رشت واقع شده‌اند. گلسار، محله‌ای جدید و نوساز و ایجاد شده در دهه ۵۰ است و ساغریسازان از محلات قدیمی و جزئی از هسته اولیه شهر از دوران صفویه است. هر دو محله، ویژگی‌های زمان‌مند خود را در فضاهای عمومی، سیما، کالبد و عملکردهایشان جلوه‌گر هستند. گلسار، محله‌ای جدید و نوساز است که ساختاری شطرنجی و منظم دارد و برای اقشار با درآمد بالا احداث گردیده است. خیابان گلسار به دلیل ویژگی‌های خاص اجتماعی و کالبدی خود، همچون وجود بوتیک‌ها و کافی‌شایپ‌ها، مورد توجه قشر جوان قرار گرفته و پدیده قدم زنی و گذران وقت در کنار ویترین مغازه‌ها، در آن به چشم می‌خورد (شکل ۳). ساغریسازان، به عنوان محله‌ای سنتی، از قدیمی‌ترین مناطق شهر محسوب می‌شود که بافت آن به صورت ریزدانه است. خیابان ساغریسازان با بدنه کاملاً تجاری و به عنوان یک خیابان جمع‌کننده است. وجود مراکز مذهبی متعددی در این منطقه موجب تقویت نقش فرهنگی و مذهبی محله شده که با کالبدی متمایز، به صورت توده‌هایی گستردگی، به عنوان یک نشانه در منطقه محسوب می‌شوند که باعث هویت بخشیدن به محله و حتی به شهر هستند. فشردگی و ریزدانگی بافت با کوچه‌های پر پیچ و خم و بن‌بست و وجود کاربری‌های سنتی همچون قهوه‌خانه و لحاف‌دوزی، پاره‌ای از ویژگی‌های این محله محسوب می‌شوند (شکل ۴).

دلیل انتخاب این دو محله به عنوان مورد پژوهشی، وجود همین تفاوت‌های زمانی است. این محلات در زمان‌های متفاوتی از تاریخ شهر رشت شکل گرفته و بهترین نمود برای نشان دادن تأثیرات زمان در استخوان‌بندی قدیم و جدید خود هستند و تفاوت‌ها و شباهت‌ها را به صورت ملموس نشان داده و میزان دقت و صحت را دستیابی به اهداف پژوهش افزایش می‌دهند.

شکل ۴. عناصر شاخص ساغریسازان

شکل ۳. عناصر شاخص گلسار

شکل ۲. موقعیت مکانی محلات گلسار

و ساغریسازان در شهر رشت

روش پژوهش

در این پژوهش ترکیبی از روش توصیفی - اکتشافی استفاده شده است که عبارت‌اند از: ۱- روش‌های جمع‌آوری اطلاعات همچون مشاهده، پرسشنامه (سوالات بسته، سوالات نیمه‌باز و سوالات باز)، مصاحبه، مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای و برداشت میدانی مولفه‌های زمانی استخراج شده از مبانی نظری پژوهش ۲- روش نمونه‌گیری برای انجام پرسشنامه شامل نمونه‌گیری احتمالی - از نوع تصادفی ساده. با تعیین حجم نمونه توسط آزمون کوکران که با درنظرگرفتن جمعیت ۱۹۰۰۰ نفری برای ساغریسازان و ۳۳۰۰۰ نفری برای گلسار (به عنوان مقدار تقریبی جمعیت هر محله) در زمان انجام پژوهش، حجم نمونه

ساغریسازان ۳۷۶ و گلساار ۳۸۰ به دست آمده و در نهایت ۳۸۰ پرسشنامه در هر محله تدوین شد. ۳- روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات که در ادامه به تفصیل بیان می‌گردد.

مبناًی تجزیه و تحلیل در این پژوهش ارزیابی است و کلیدی‌ترین مرحله در فرایند ارزیابی، تدوین معیارهای مناسب است (عزیزی، ۱۳۸۹). برای تجزیه و تحلیل اطلاعات در این پژوهش، ارزیابی معیارها، زیر معیارها و شاخص‌های مستخرج از مبانی نظری فضای عمومی محلات گلساار و ساغریسازان، با تأکید بر مفهوم زمان انجام شده است. معیارها، زیر معیارها و شاخص‌ها بر اساس اهمیت نسبی و با تکنیک تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) وزن دهنده شدن. این رتبه دهنی بر اساس نظرات اساتید و کارشناسان علوم شهری و استفاده از نرم‌افزار Expert Choice انجام گرفت و ضریب اهمیت نهایی هر شاخص از طریق فرمول "ضریب اهمیت معیار (A) × ضریب اهمیت زیرمعیار در هر معیار (B) × ضریب اهمیت شاخص در هر زیرمعیار (C)" به دست آمد.

سپس بر اساس شناخت وضع موجود به دست آمده از مطالعات میدانی، مشاهدات و مطالعات انجام شده و نتایج به دست آمده از پرسشنامه مردم و کارشناسان شهرسازی آشنا به شهر و محلات هدف، وضعیت گلساار و ساغریسازان در زمینه هر یک از شاخص‌های زمان‌مند پژوهش بررسی گردید. شاخص‌ها در هر یک از محلات از طریق نظر کارشناسان شهرسازی آشنا به محلات هدف (روش دلفی و طیف لیکرت) و گزینه‌های سوالات پرسشنامه (طیف لیکرت)، سنجیده و به هریک از آنها امتیاز داده شد و میانگین امتیازات، برای هر یک از محله‌های گلساار و ساغریسازان محاسبه گردید. امتیازهای داده شده در ۵ دسته طیف لیکرت، یعنی (۱) خیلی ضعیف، (۲) ضعیف، (۳) متوسط، (۴) خوب و (۵) خیلی خوب، قرار دارند که برای محلات به صورت مجزا نمره‌دهی شدند (D) و بر اساس این امتیازات و ضرایب اهمیت به دست آمده، امتیاز نهایی هریک از شاخص‌ها برای محلات گلساار و ساغریسازان به صورت مجزا استخراج شدند ($F = A \times B \times C \times D$ امتیاز نهایی شاخص).

در گام بعد با استفاده از نتایج ارزیابی هر شاخص (امتیاز نهایی شاخص) و تکنیک ماتریس SWOT و تلفیق آن با روش تحلیل سلسله‌مراتبی AHP، نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها در دو محله گلساار و ساغریسازان را با وزن دهنی مشخص آنها تبیجه داد. این مهم از طریق مقایسه امتیاز نهایی شاخص با حداکثر امتیاز نهایی مورد انتظار از طریق طیف لیکرت ($E = A \times B \times C \times 5$) به دست آمده و به استخراج نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید هر یک از محلات منتج گردید و بر اساس اهمیت آن در محلات وزن دهنی شد. با توجه به اینکه پژوهش حاضر از نوع راهکارهایی جهت افزایش کیفیت زندگی در دو محله گلساار و ساغریسازان است، برخلاف مطالعات رایجی که با استفاده از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره در پی انتخاب یک گزینه برتر و ارائه اولویت‌های انتخاب برای مصرف‌کنندگان نهایی هستند، در این پژوهش تلاش گردید تا بر اساس امتیازی که شاخص‌ها در هریک از محلات کسب نمودند و با توجه به نظرات خبرگان، به آن شاخص از رویکرد راهبردی نگاه شود و در نهایت هر شاخص بر اساس امتیاز به دست آمده نسبت به حداکثر امتیاز ممکن، در دسته‌بندی قوت، ضعف، فرصت و تهدید قرار گیرد. با توجه به حجم بودن محاسبات صورت‌گرفته در تعیین اوزان و امتیازات هریک از شاخص‌ها در روش AHP و تلفیق آن با ماتریس سوات، در این پژوهش صرفاً نتایج نهایی امتیازات و دسته‌بندی صورت‌گرفته هر شاخص در جدول ۲ ارائه شده است.

در گام سوم راهبردهای پژوهش در راستای تحقق چشم‌انداز فوق و ارتقای فضای عمومی محلات گلساار و ساغریسازان و با تأکید بر مفهوم زمان، با استفاده از ماتریس تقابل عوامل درونی و بیرونی SWOT استخراج شد. مبنای این ماتریس SWOT جدول SWOT است که در مرحله تحلیل، با استفاده از روش تلفیقی ماتریس SWOT و فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی AHP حاصل شده و هر یک از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها، با وزن مشخص آنها به دست آمد و راهبردهای تهاجمی SO، راهبردهای محافظه‌کارانه WO، راهبردهای رقابتی ST و راهبردهای تدافعی WT برای هر دو محله به صورت مجزا، منتج از این ماتریس تقابل عوامل درونی و بیرونی است و برای ارائه راهکارهای برنامه‌ریزی محلات، راهبردهای مشترک در دو محله مینا قرار گرفت و برای هر یک از این راهبردهای مشترک، راهکارهای برنامه‌ریزی ارائه شد. در ادامه راهبردها و راهکارها بر اساس میزان اهمیت و ویژگی‌های به دست آمده از محلات، وزن دهنی شدند. با استفاده از روش AHP، ضرایب اهمیت راهبردهای پژوهش مشخص گردید و پس از آن، با دریافت نظر کارشناسان شهرسازی، ضریب اهمیت راهکارها برای هر یک از محلات، بین بازه (۵-۱) نمره‌دهی شده و با درنظر گرفتن ضرایب اهمیت راهبردها و راهکارهای موجود، اولویت‌بندی راهکارها به تفکیک هر یک از محلات به صورت جداگانه مشخص گردید که خلاصه‌ای از آن در جدول ۳ نشان داده شده است.

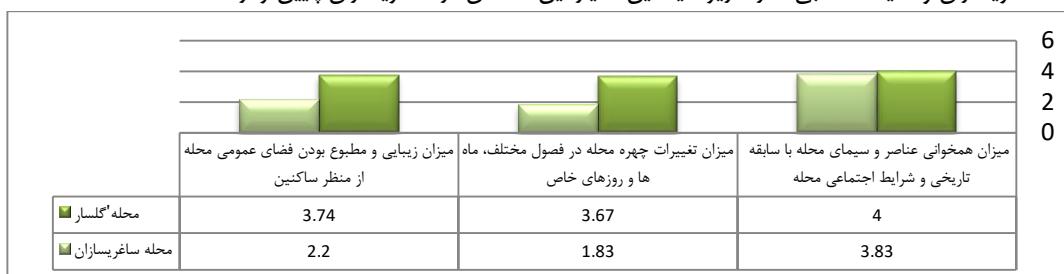
یافته‌ها و بحث

مدیریت بر ساختارهای زمانی، بر افزایش پویایی و سرزندگی در فضاهای شهر و محلات شهری تأثیرگذار است و در نظر گرفتن این تأثیر زمان در کارکردهای فضای عمومی شهرها و محلات شهری، می‌تواند از اثرات منفی ضعیف شدن فضاهای عمومی و حیات اجتماعی بکاهد. با نگاهی به شهر امروز، اهمیت مطالعات زمانی قابل درک است؛ چگونگی زندگی در طول سالیان حیات محلات و فعالیت در فضاهای عمومی آن در فصل‌ها، ماه‌ها و حتی ساعت‌های مختلف شبانه‌روز، در سطح محلات، می‌تواند یکی از عوامل تمایز در آنها و بازشناسی ویژگی‌های هویتی محله محسوب شود که نیازمند طراحی متناسب با مولفه‌های زمانی خود است. این مسئله که چگونه می‌توان پروفایل زمانی کارکردهای خاص را در فضاهای عمومی محلات شناخت و با استفاده از آن، راهکارهایی برای ارتقای فضا و احیای هر چهیتر جای اجتماعی آن ارائه داد، از ارکان اصلی این پژوهش است. بدین منظور، مولفه‌های زمانی در ارزیابی کارکرد فضای عمومی، در سطح محله سنتی ساغریسازان و محله جدید گلسا رشت مورد بررسی قرار گرفتند و میزان تأثیر آنها بر فعال‌تر نمودن فضا ارزیابی شد تا با تأکید بر مفهوم زمان، مهری که زمان بر فضاهای این دو محله می‌گذارد، تعیین شده و در ارائه راهبردها و راهکارهای مناسب برای ارتقای فضای محلات، مورداستفاده قرار گیرد.

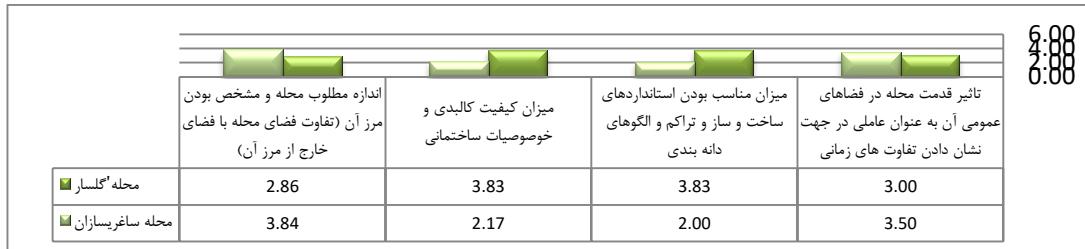
در این پژوهش در چارچوب چهار معیار ۱- کیفیت کالبدی، ۲- کارایی عملکردی، ۳- پایداری اجتماعی و ۴- پویایی و سرزندگی و زیرمعیارهای مستخرج از مبانی نظری، ارزیابی کارکرد فضای عمومی محلات گلسا و ساغریسازان انجام شده و شاخص‌های مربوط به هر کدام از این معیارها، بر اساس دیدگاه کارشناسان شهرسازی آشنا به محلات گلسا و ساغریسازان و ساکنین هریک از محلات (شاخص‌های کمی که پرسش‌نامه‌ای هستند، با *** در جدول ۲ مشخص است و سایر شاخص‌ها کیفی است) و همچنین برداشت‌های میدانی صورت گرفته، بررسی شد.

ارزیابی معیار کیفیت کالبدی

در ارزیابی معیار کیفیت کالبدی چهار زیر معیار کیفیت بصیری در رابطه با زمان، تأثیر زمان در تغییرات کالبدی محلات، دسترسی مناسب به خدمات و تسهیلات و دسترسی مناسب به شبکه ارتباطی پیاده محور بررسی شدند. شاخص‌های زیرمعیار کیفیت بصیری مناسب با زمان در محلات و میانگین امتیازات این شاخص‌ها، در شکل ۵ قابل مشاهده است. عناصر و سیمای هر دو محله، با سابقه تاریخی و شرایط اجتماعی محله خود همخوانی دارد؛ اما به طور کلی وضعیت این شاخص در ساغریسازان (با میانگین امتیاز ۳/۸۳)، به دلیل عدم توجه به همخوانی ساخت‌وسازهای جدید با بافت موجود، اندکی کمتر از گلسا (با میانگین امتیاز ۴) است. همچنین بر اساس این نمودار، میزان تغییرات چهره محله گلسا در فصول مختلف، بسیار مناسب‌تر (با میانگین امتیاز ۶/۶۶) از میزان تغییرات چهره محله ساغریسازان (با میانگین امتیاز ۱,۸۳) است. در مورد شاخص آخر یعنی میزان زیبایی و مطبوع بودن فضای عمومی محله از منظر ساکنین نیز می‌توان گفت که این شاخص در محله گلسا وضعیت متوسط رو به بالا (با میانگین امتیاز ۳/۷۴) دارد؛ اما در محله ساغریسازان وضعیت مناسبی ندارد؛ زیرا میانگین امتیاز این شاخص در ساغریسازان پایین‌تر از ۳ است.

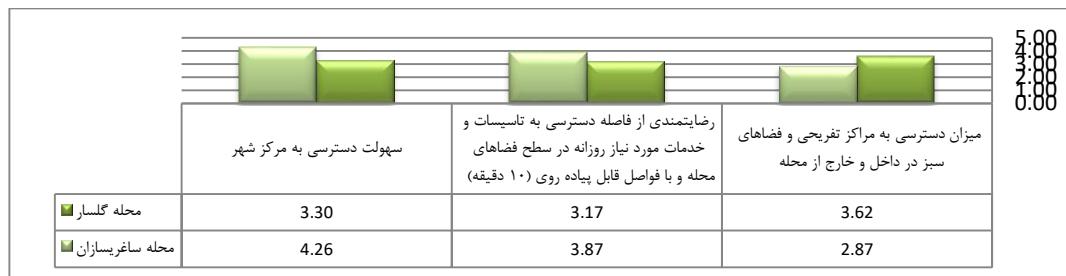

شکل ۵. میانگین امتیازات شاخص‌های زیرمعیار کیفیت بصیری مناسب با زمان در محلات گلسا و ساغریسازان شاخص‌های زیرمعیار تأثیر زمان در تغییرات کالبدی محلات و میانگین امتیازات این شاخص‌ها، در شکل ۶ قابل مشاهده است. امتیاز این زیر معیار در محله گلسا، غیر از شاخص اندازه محلات، امتیازات بالاتر از متوسطی را دارد. ساغریسازان نیز وضعیت متغیری را در شاخص‌های این زیر معیار دارد؛ کیفیت‌های ساختمانی و مناسب‌بودن استانداردهای ساخت‌وساز در این محله پایین است؛ اما دارای اندازه‌ای نسبتاً مطلوب بوده و تأثیر گذر زمان و قدمت در فضاهای عمومی آن ملموس است.

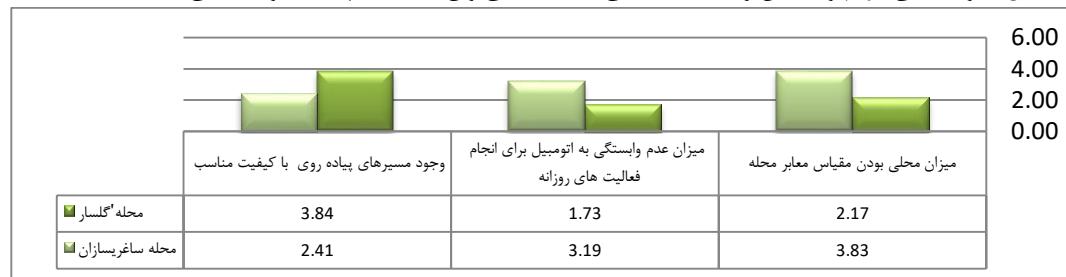
شکل ۶. میانگین امتیازات شاخص‌های تأثیر زمان در تغییرات کالبدی محلات گلسار و ساغریسازان

شاخص‌های زیرمعیار دسترسی مناسب به خدمات و تسهیلات و میانگین امتیازات این شاخص‌ها، در شکل ۷ قابل مشاهده است. امتیاز دسترسی به خدمات و تسهیلات محله گلسار مناسب بوده و از متوسط بالاتر است؛ اما محله ساغریسازان در این زمینه، از وضعیت بهتری نسبت به گلسار برخوردار است (به غیراز شاخص دسترسی به مراکز تفریحی). شاخص سهولت دسترسی به مرکز شهر در ساغریسازان، دارای امتیاز بسیار بالایی است و این امر، به دلیل سابقه تاریخی محله و شکل‌گیری آن در هسته مرکزی شهر و مجاورت بازار سنتی رشت است و امتیازاتی را ایجاد می‌نماید که باید در برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای محله، از آن بهره جست.

شکل ۷. میانگین امتیازات شاخص‌های دسترسی مناسب به خدمات و تسهیلات در محلات گلسار و ساغریسازان

شاخص‌های زیرمعیار دسترسی مناسب به شبکه ارتباطی پیاده محور در محلات و میانگین امتیازات این شاخص‌ها، در شکل ۸ قابل مشاهده است. زیر معیار دسترسی مناسب به شبکه ارتباطی پیاده محور در محله گلسار، غیر از شاخص وجود مسیرهای پیاده‌روی با کیفیت مناسب، امتیاز پایین‌تر از متوسطی را داشته است و به عبارتی شبکه ارتباطی و سلیقه مردم برای رفع نیازهای روزانه در این محله (برای فعالیت‌های تفریحی پیاده‌روی می‌کنند) پیاده محوری نیست و مقیاس فرا محله‌ای گلسار، وسعت محله و بافت شهری آن سبب شده که دو شاخص این زیر معیار نمره کمی بگیرد. ساغریسازان را شاید بتوان در نقطه مقابل گلسار تحلیل نمود؛ زیرا این محله تنها در شاخص وجود مسیرهای پیاده‌روی مناسب، امتیاز پایینی دارد که اگر این مسئله موردنظر قرار گیرد، به دلیل شیوه زندگی مردم و مقیاس و فضاهای محلی در محله، می‌توان به فضای پیاده محور مناسبی دست یافت.

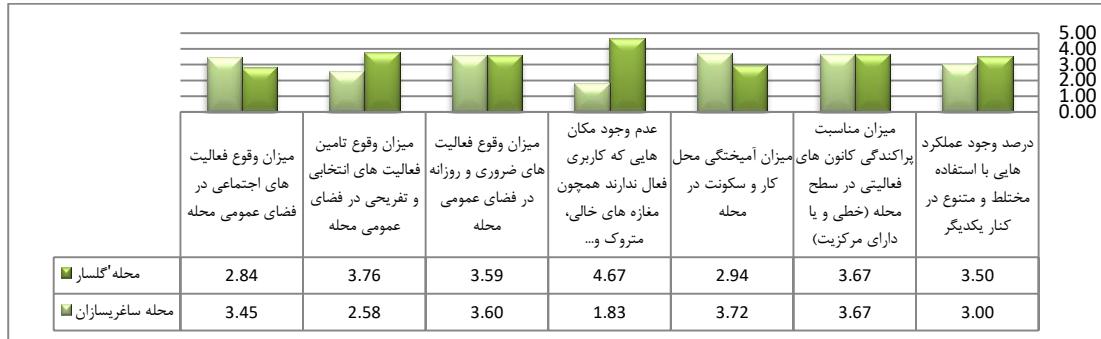

شکل ۸. میانگین امتیازات شاخص‌های دسترسی مناسب به شبکه ارتباطی پیاده محور در محلات گلسار و ساغریسازان

ارزیابی معیار کارایی عملکردی

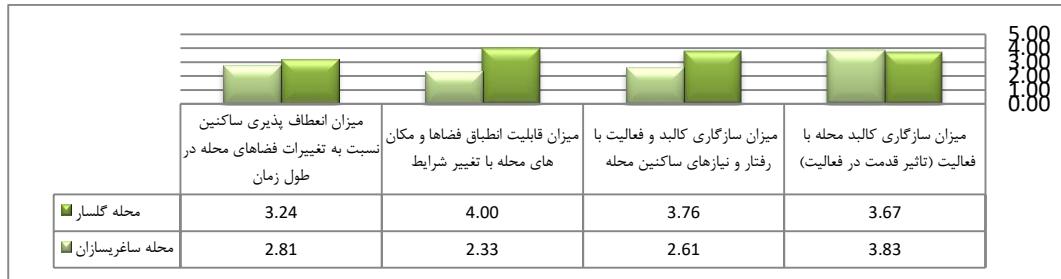
در ارزیابی معیار کارایی عملکردی دو زیر معیار اختلاط کاربری و فعالیت در فضای عمومی محله و انعطاف‌پذیری و سازگاری فعالیتها در فضای عمومی محله، بررسی شدند. شاخص‌های زیرمعیار اختلاط کاربری و فعالیت در فضای عمومی محلات و میانگین امتیازات این شاخص‌ها، در شکل ۹ قابل مشاهده است. در مجموع ارزیابی شاخص‌ها، می‌توان گفت که متوسط امتیاز اختلاط کاربری و فعالیت در فضای عمومی محله گلسار، نسبتاً مناسب بوده و میانگین امتیاز شاخص‌ها متوسط روبه‌بالا و بالا است و تنها دو شاخص میزان آمیختگی محل کار و سکونت و میزان وقوع فعالیت‌های اجتماعی در محله، امتیازی پایین‌تر از بقیه

شاخص‌ها گرفته‌اند. وضعیت ساغریسازان نیز نسبتاً مناسب است و تنها تفاوت ساغریسازان نیز در شاخص‌های وقوع فعالیت‌های انتخابی و تفریحی و همچنین عدم وجود کاربری‌های غیرفعال (که به تعداد زیادی وجود دارند) است که باید در راهبردهای ارتقای فضای عمومی این محله موردنوجه قرار گیرند.

شکل ۹. میانگین امتیازات شاخص‌های اختلاط کاربری و فعالیت در فضای عمومی محلات گلسا و ساغریسازان

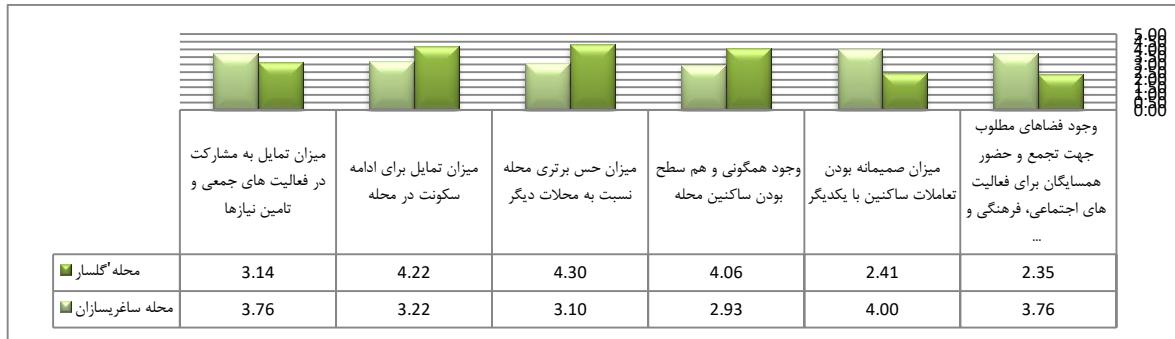
شاخص‌های زیرمعیار انعطاف‌پذیری و سازگاری فعالیت‌ها در فضای عمومی محلات و میانگین امتیازات این شاخص‌ها، در شکل ۱۰ قابل مشاهده است. ارزیابی شاخص‌های انعطاف‌پذیری و سازگاری فعالیت‌ها در فضای عمومی محلات گلسا و ساغریسازان این مطلب را نشانگر است که این زیر معیار در گلسا، وضعیت مناسبی داشته و فعالیت‌های موجود در فضای عمومی گلسا متناسب است. ساغریسازان نیز وضعیت متوسطی دارد؛ فعالیت‌های محله گویای قدمت آن است؛ اما در زمینه سازگاری با رفتار و نیازهای ساکنین و انتباق با تغییر شرایط، نسبتاً ضعیف بوده و نیازمند انجام مطالعات گستره و تدوین راهکارهایی مناسب است.

شکل ۱۰. میانگین امتیازات شاخص‌های انعطاف‌پذیری و سازگاری فعالیت‌ها در فضای عمومی محلات گلسا و ساغریسازان

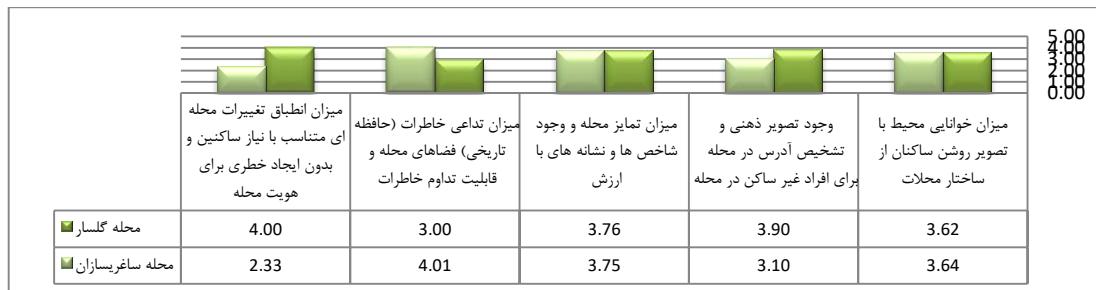
ارزیابی معیار پایداری اجتماعی

در ارزیابی معیار پایداری اجتماعی سه زیر معیار وجود مناسبات اجتماعی میان ساکنین و حس تعلق و وابستگی به فضای همیت و قابلیت بازتاب محله در ذهن فرد در طول زمان و امنیت بررسی شدند. شاخص‌های زیرمعیار مناسبات اجتماعی ساکنین و حس تعلق و وابستگی به فضاهای عمومی و میانگین امتیازات، در شکل ۱۱ قابل مشاهده است. ارزیابی شاخص‌های این زیرمعیار در دو محله وضعیت متغیری را دارا است. در گلسا احساس برتری محله نسبت به دیگر نقاط شهر، همگونی و مسطح بودن ساکنین و به تع آنها تمایل به ادامه سکونت در محله بالا است. اما گلسا در زمینه دارابودن فضاهای مناسب برای تجمع و مناسبات اجتماعی، روابط صمیمانه میان ساکنین و تمایل به مشارکت، سطحی متوسط و پایین‌تر از متوسط دارد. امتیازات به دست آمده ساغریسازان در نقطه مقابل گلسا است. این محله در روابط صمیمانه میان ساکنین و تمایل به مشارکت و وجود فضاهای مناسب تجمع و فعالیت امتیاز بالایی دارد؛ اما حس برتری محله و تمایل به ادامه سکونت، در سطحی متوسط است. همگونی و همسطح بودن ساکنین ساغریسازان نیز پایین‌تر از حد متوسط است.

شکل ۱۱. میانگین امتیازات شاخص‌های مناسبات اجتماعی ساکنین و حس تعلق وابستگی به فضاهای عمومی در محلات گلسا و ساغریپازان

شاخص‌های زیرمیار هویت و قابلیت بازتاب محله در ذهن فرد در طول زمان و میانگین امتیازات این شاخص‌ها، در شکل ۱۲ قابل مشاهده است. در مجموع می‌توان گفت که متوسط امتیاز هویت و قابلیت بازتاب محله در ذهن فرد در طول زمان، در محله گلسا بالاتر از $\frac{3}{5}$ (متوسط روبه‌بالا و بالا) است و وضعیت نسبتاً مناسبی دارد و تنها شاخص میزان تداعی خاطرات در این محله، دارای امتیاز متوسط است. ساغریپازان نیز دارای وضعیت متغیری در شاخص‌های این زیر میار است؛ در زمینه خوانایی برای ساکنین محله، داشتن تمایز وجود نشانه‌ای بالرزش در محله و تداعی خاطرات، امتیازی بالاتر از متوسط دارد، اما برای افرادی که به محله آشنایی زیادی نداشته و در آن سکونت ندارند، خوانایی متوسطی داشته و این مقدار از خوانایی نیز بیشتر به دلیل وجود بقعه خواهر امام است که در زمان‌های خاص مذهبی، مقدسی فرام محلی و حتی فراشهری محاسب می‌شود. علاوه بر اینها، تغییرات در ساغریپازان نیز، باهویت محله و نیاز ساکنین، انطباق مناسبی ندارد و نیازمند توجهی ویژه است.

شکل ۱۲. میانگین امتیازات شاخص‌های هویت و قابلیت بازتاب محله در ذهن فرد در طول زمان در محلات گلسا و ساغریپازان شاخص‌های زیرمیار امنیت و میانگین امتیازات این شاخص‌ها، در شکل ۱۳ قابل مشاهده است. در بررسی زیر میار امنیت، محله گلسا در احساس امنیت خصوصاً در شب نسبتاً مناسب است؛ ولی در فضاهای محله، کنترل توسط ساکنین اعمال نشده و در واقع چشمگیر ناظر بر محله را ندارد. در ساغریپازان کنترل فضای توسط ساکنین انجام شده و معبر اصلی دارای امنیت است؛ اما به دلیل کیفیت نامناسب روشنایی و وجود معابر پیچ در پیچ و بعضی نقاط کور، احساس امنیت در شب، پایین‌تر از میزان متوسط است.

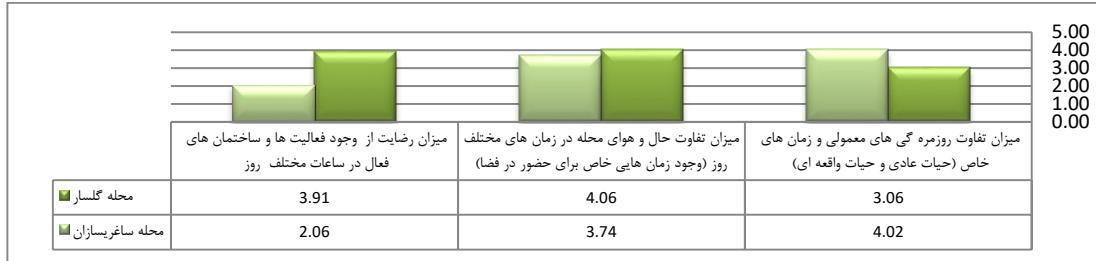

شکل ۱۳. میانگین امتیازات شاخص‌های امنیت محلات گلسا و ساغریپازان

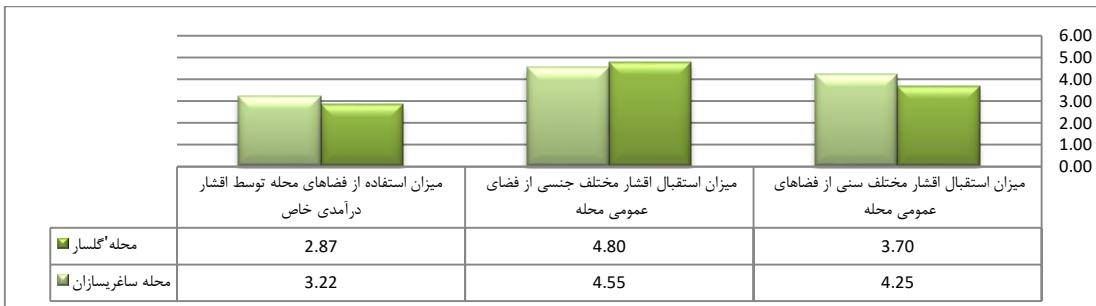
ارزیابی معیار پویایی و سرزندگی

در ارزیابی معیار پویایی و سرزندگی دو زیر میار حیات اجتماعی و پویایی فعالیت متأثر از مولفه‌های زمانی و وجود فضاهایی مختلط (سنی، جنسی و درآمدی) ارتباط افقی شدند. شاخص‌های زیرمیار حیات اجتماعی و پویایی فعالیت متأثر از مولفه‌های زمانی و میانگین امتیازات این شاخص‌ها، در شکل ۱۴ قابل مشاهده است. حیات اجتماعی و پویایی فعالیت متأثر از

مولفه‌های زمانی در دو محله بالا است. هر یک از این محلات دارای حال و هوای متفاوت در زمان‌های مختلف روز بوده و زمانی خاص خود دارند. در گلسا رشبها مورد توجه است و ساغریسازان نیز با توجه به چرخه‌های طبیعی (همچون طلوع توجه به و غروب خورشید)، صحنه‌های پویایی دارد و زمان‌بندی فعالیتی و رفتاری فضای محله، دسته‌بندی عملکردی زمان حضور در محله را مشخص می‌کند. فعالیت‌ها و ساختمان‌های فعل در گلسا وجود داشته و در ساغریسازان وجود ندارد و ساکنین هر دو محله از این وضعیت رضایت دارند. علاوه بر اینها در هر دو محله، میان روزمرگی‌های معمولی و زمان‌های خاص، همچون ماههای محرم و رمضان و روزهایی چون عاشورا و چهارشنبه‌سوری، تفاوت بسیار وجود دارد. ممکن است امتیاز محلات در هر یک از این شاخص‌ها اندکی متفاوت باشد، اما برآیندی از نتایج این شاخص‌ها، وجود حیات اجتماعی و پویایی فعالیت را در زمان‌های خاص محلات نشانگر است.

شکل ۱۴. میانگین امتیازات شاخص‌های حیات اجتماعی و پویایی فعالیت متأثر از مولفه‌های زمانی در گلسا و ساغریسازان
شاخص‌های زیرمعیار وجود فضاهایی مختلط برای ایجاد ارتباط بین اشاره مختلف و میانگین امتیازات، در شکل ۱۵ قابل مشاهده است. نتایج به دست آمده از سه شاخص، با درنظر گرفتن امتیاز ۵ برای توزیع نرمال و مختلط سنی (هر رده سنی ۲۵٪)، جنسی (هر کدام ۵۰٪) و درآمدی (هر سطح حدود ۳۳٪) است و با استفاده از توزیع خطی یکنواخت، میانگین امتیازات وجود فضاهایی مختلط برای ایجاد ارتباط بین اشاره مختلف در محلات گلسا و ساغریسازان محاسبه شده است. میانگین امتیازات در گلسا متوسط روبه‌بالا (با امتیاز ۳/۷۹) و در ساغریسازان بالا (با امتیاز ۴/۰۱) است و دلیل تفاوت، عدم وجود اختلاط درآمدی در گلسا و امتیاز پایین گلسا در این شاخص است. امتیازات وجود فضاهایی مختلف در دو محله، برای ایجاد ارتباط بین اشاره مختلف را نشان می‌دهد.

شکل ۱۵. میانگین امتیازات وجود فضاهایی مختلف برای ایجاد ارتباط بین اشاره مختلف در محلات گلسا و ساغریسازان
در این پژوهش، تحلیل شاخص‌های زمان‌مند فضای عمومی محلات گلسا و ساغریسازان انجام شده و نتایج این بررسی‌ها، تأثیر زمان را در فضا و تاریخ دو محله نشان داد. محلات مورد بررسی، هر یک به نسبت خود دارای گذشته و زمان‌های خاص خود هستند و هویت‌مندند. ساغریسازان با خواهر امام، مساجد قدیمی، گذرهای تنگ و باریک، خانه‌های قدیمی، سبات، لحاف‌دوزی، گرمابه، کله‌پاچه و مواردی از این جنس در کنار پویایی فعالیتی صبح محله، تعریف شده و گلسا نیز با ساختمان‌های شبک، بالا شهر، معبر عربیض، ویترین شبک، قدمزدن، ترافیک شب‌ها، ماشین‌بازی و مواردی از این قبیل در کنار زندگی شبانه، خود را شاخص می‌کند. بدین منظور مشاهده می‌گردد که هر مکان، با توجه به گذر زمان درگذشته و همچنین گذر زمان در حال عملکرددها و پویایی خاص خود را دارد.

بر اساس چارچوب نظری، معیار، زیرمعیار و شاخص‌های پژوهش استخراج شدند و اوزان آنها برای رتبه‌بندی نهایی محاسبه گردید. بر اساس یافته‌های پژوهش و امتیازی که شاخص‌ها در هریک از محلات کسب نمودند، به آن شاخص از رویکرد راهبردی نگاه شده و با کمک نظرات خبرگان و مقایسه امتیاز به دست آمده هر شاخص نسبت به حداکثر امتیاز ممکن، در دسته‌بندی قوت،

ضعف، فرصت و تهدید قرار گرفت. با توجه به حجم بودن اقدامات صورت‌گرفته در روش AHP و تلفیق آن با ماتریس سوات، در این پژوهش صرفاً نتایج نهایی امتیازات و دسته‌بندی صورت‌گرفته هر شاخص در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲

معرفی معیار، زیر معیار و شاخص‌ها، با توجه به زمان، به عنوان متغیری مستقل و امتیاز هر یک از شاخص‌ها در محلات گلسا و ساغری سازان و استخراج مولفه‌های سوات محلات بر مبنای امتیاز هر شاخص (یافته‌های پژوهش)

میار (ضریب اهمیت A)	زیر میار (ضریب اهمیت B)	شاخص	ضریب شاخص (C)	محله گلسا	محله ساغری‌سازان	میار (ضریب اهمیت A)	زیر میار (ضریب اهمیت B)	محله ساغری‌سازان
ضریب اهمیت (B)	ضریب اهمیت (B)	ضریب اهمیت (B)	ضریب اهمیت (B)	ضریب اهمیت (B)	ضریب اهمیت (B)	ضریب اهمیت (B)	ضریب اهمیت (B)	ضریب اهمیت (B)
کیفیت بصیری در رابطه با زمان	میزان همخواهی عناصر و سیمای محله با سابقه تاریخی و شرایط اجتماعی	قوت	۰.۳۵	۰.۴۰۱۹	۳.۸۳	۰.۰۵۳	۰.۰۱۹	میزان تغییرات چهره محله در فصول مختلف
ضعف	میزان تغییرات چهره محله در فصول مختلف	قوت	۰.۳	۰.۰۱۴	۱.۸۳	۰.۰۰۷	۰.۰۰۷	میزان تغییرات چهره محله در فصول مختلف
تهدید	میزان زیبایی و مطبوع بدن فضای عمومی محله از منظر ساکنین ***	فرصت	۰.۳	۰.۰۱۴	۳.۷۶	۲.۲	۰.۰۰۸	میزان زیبایی و مطبوع بدن فضای عمومی محله از منظر ساکنین ***
تاثیر زمان در تقاضات های زمانی	تاثیر قدمت محله و فضاهای عمومی آن به عنوان عاملی در جهت نشان دادن	قوت	۰.۳۵	۰.۰۴۶	۳	۰.۳۵	۰.۰۱۹	کیفیت بصیری در رابطه با زمان
تهدید	استانداردهای ساخت و ساز و تراکم و الگوی دانه بندی قطعات محلات (۰.۴۱۸)	قوت	۰.۲	۰.۰۳۳	۳.۸۳	۲	۰.۰۱۷	تغییرات کالبدی
ضعف	میزان کیفیت کالبدی و خصوصیات ساختمانی	قوت	۰.۲۵	۰.۰۴۲	۳.۸۳	۲.۱۷	۰.۰۲۴	تغییرات کالبدی
قوت	اندازه طلوب محله و مشخص بدن مرز آن ***	ضعف	۰.۲	۰.۰۲۵	۲.۸۶	۳.۸۴	۰.۰۳۳	دسترسی مناسب
ضعف	میزان دسترسی به مراکز تفریحی و فضاهای سبز در داخل و خارج از محله ***	قوت	۰.۳	۰.۰۳۱	۳.۶۲	۲.۸۷	۰.۰۲۴	دسترسی مناسب
قوت	رضایتمندی از فاصله دسترسی به تأسیسات و خدمات مورد نیاز روزانه فضاهای محله ***	قوت	۰.۳	۰.۰۲۷	۳.۱۷	۳.۸۷	۰.۰۳۳	رضایتمندی از فاصله دسترسی به تأسیسات و خدمات مورد نیاز روزانه فضاهای محله ***
تسبیلات	در فواصل پایداری ***	قوت	۰.۳	۰.۰۱۹	۳.۳۰	۴.۲۶	۰.۰۲۴	میزان سهولت دسترسی به مرکز شهر ***
فرصت	دسترسی مناسب به شبکه ارتباطی محله (میزان محلی بدن مقیاس معاشر)	قوت	۰.۳	۰.۰۱۲	۲.۱۷	۳.۸۳	۰.۰۲۱	دسترسی مناسب
پاده محور	میزان عدم واستگی به اتومبیل برای انجام فعالیت‌های روزانه ***	تهدید	۰.۳	۰.۰۰۹	۱.۷۳	۳.۱۹	۰.۰۱۷	پاده محور
وجود مسیرهای پیاده روی با کیفیت مناسب ***	فرصت	قوت	۰.۳	۰.۰۳۵	۳.۸۴	۲.۴۱	۰.۰۲۲	وجود مسیرهای پیاده روی با کیفیت مناسب ***
درصد وجود عملکرد هایی با استفاده مختلط و متنوع در کار یکدیگر	میزان مناسب پرآنکندگی کانون های فعالیتی در سطح محله (خطی و یا دارای اختلاط کاربری و مرکزیت)	قوت	۰.۱۷	۰.۰۸۱	۳.۵۰	۳	۰.۰۷۰	درصد وجود عملکرد هایی با استفاده مختلط و متنوع در کار یکدیگر
میزان مناسب پرآنکندگی کانون های فعالیتی در سطح محله (خطی و یا دارای اختلاط کاربری و مرکزیت)	میزان آمیختگی محل کار و سکونت در محله ***	قوت	۰.۲۵	۰.۱۲۵	۳.۶۷	۳.۶۷	۰.۱۲۵	میزان آمیختگی محل کار و سکونت در محله ***
وجود مکان هایی که کاربری فعال ندارند همچون مغازه های خالی، متروک و ...	میزان وقوع فعالیت های ضروری و روزانه در فضای عمومی محله ***	قوت	۰.۱۵	۰.۰۱۲	۲.۹۴	۳.۷۲	۰.۰۱۵	وجود مکان هایی که کاربری فعال ندارند همچون مغازه های خالی، متروک و ...
میزان وقوع فعالیت های انتخابی و تفریحی در فضای عمومی محله ***	قوت	۰.۱	۰.۰۴۹	۳.۵۹	۳.۶۰	۳.۶۰	۰.۰۳۹	میزان وقوع فعالیت های انتخابی و تفریحی در فضای عمومی محله ***
میزان وقوع فعالیت های انتخابی و تفریحی در فضای عمومی محله ***	تهدید	قوت	۰.۱۵	۰.۰۷۷	۳.۶۷	۲.۵۸	۰.۰۵۳	میزان وقوع فعالیت های انتخابی و تفریحی در فضای عمومی محله ***
میزان انتظاف پذیری ساکنین نسبت به تغییرات فضاهای محله در طول زمان ***	فرصت	تهدید	۰.۱۵	۰.۰۵۸	۲.۸۴	۳.۴۵	۰.۰۷۱	میزان انتظاف پذیری و سازگاری کالبد محله با فعالیت (تاثیر قدمت در فعالیت)
سازگاری کالبد و فعالیت را فرatar و نیازهای ساکنین محله ***	قوت	۰.۳	۰.۱۵۰	۳.۶۷	۳.۸۳	۳.۸۳	۰.۱۵۷	میزان انتظاف پذیری و سازگاری کالبد محله با فعالیت (تاثیر قدمت در فعالیت)
میزان قابلیت انتطباق فضاهای و مکان های محله با تغییر شرایط فضای عمومی محله در طول زمان ***	فرصت	قوت	۰.۲۵	۰.۱۲۸	۳.۷۶	۲.۶۱	۰.۰۸۹	سازگاری کالبد و فعالیت را فرatar و نیازهای ساکنین محله ***
میزان تقابل به مشارکت در فعالیت های جمعی و تامین نیازها ***	تهدید	فرصت	۰.۱۵	۰.۱۳۷	۴	۲.۳۳	۰.۰۸۰	میزان قابلیت انتطباق فضاهای و مکان های محله با تغییر شرایط فضای عمومی محله در طول زمان ***
وجود فضاهای مطبوع جهت تجمع و حضور همسایگان برای فعالیت های اجتماعی، فرهنگی و ... ***	فرصت	قوت	۰.۲	۰.۰۵۸	۲.۳۵	۳.۶۶	۰.۰۹۴	وجود مناسبات اجتماعی
میزان صمیمانه بدن تعاملات ساکنین با یکدیگر ***	تهدید	قوت	۰.۲	۰.۰۶۰	۲.۴۱	۴	۰.۱۰۰	میزان صمیمانه بدن تعاملات ساکنین با یکدیگر ***
وجود همگونی و هم سطح بدن ساکنین محله ***	قوت	۰.۱	۰.۰۵۰	۴.۰۶	۲.۹۳	۲.۶۱	۰.۰۳۶	وجود همگونی و هم سطح بدن ساکنین محله ***
میزان حس برتری محله نسبت به محلات دیگر ***	فرصت	قوت	۰.۱۵	۰.۰۸۰	۴.۳۰	۳.۱۰	۰.۰۵۸	تعلق و وابستگی به فضاهای میان
میزان تقابل برای ادامه سکونت در محله و تغییر نکردن ساکنین محله در چند سال اخیر ***	فرصت	قوت	۰.۱۵	۰.۰۷۹	۴.۲۲	۳.۲۲	۰.۰۶۰	میزان تقابل برای ادامه سکونت در محله و تغییر نکردن ساکنین محله در چند سال اخیر ***
میزان تقابل به مشارکت در فعالیت های جمعی و تامین نیازها ***	فرصت	قوت	۰.۲	۰.۰۷۸	۳.۱۴	۳.۷۶	۰.۰۹۴	میزان تقابل به مشارکت در فعالیت های جمعی و تامین نیازها ***
آنها در کل محیط ***	قوت	۰.۴	۰.۰۷۴	۳.۶۲	۳.۶۴	۳.۶۴	۰.۰۷۵	هویت و قابلیت
وجود تصویر ذهنی و تشخیص ادرس در محله برای افراد غیر ساکن در محله ***	فرصت	قوت	۰.۳	۰.۰۸۰	۳.۹۰	۳.۱۰	۰.۰۶۴	وجود تصویر ذهنی و تشخیص ادرس در محله برای افراد غیر ساکن در محله ***
میزان تمايز محله و وجود شاخصها و نشانه های با ارزش محله ***	فرصت	قوت	۰.۳	۰.۱۲۹	۳.۷۶	۳.۷۵	۰.۱۲۸	ذهن فرد در طول زمان (۰.۴۵۸)
میزان تداعی خاطرات (حافظه تاریخی) فضاهای محله و قابلیت تداوم خاطرات ***	فرصت	قوت	۰.۳۵	۰.۱۰۳	۳	۴.۰۱	۰.۱۳۷	میزان تداعی خاطرات (حافظه تاریخی) فضاهای محله و قابلیت تداوم خاطرات ***
میزان انطباق تغییرات محله ای متناسب با نیاز ساکنین و بدون ایجاد خطری برای تهدید ***	تهدید	قوت	۰.۲	۰.۱۱۰	۴	۲.۳۳	۰.۰۶۴	میزان انطباق تغییرات محله ای متناسب با نیاز ساکنین و بدون ایجاد خطری برای تهدید ***

متغیر	زیر متغیر	شاخص	ضریب	محله گلسا	محله ساغریسازان
هویت محله					
امنیت (۰,۱۲۶)	میزان کنترل فضای توسط ساکنین (وجود کاربری های همچون سوپرمارکت در مراکز فعالیت و...)	قوت	۰,۰۲۷	۳۶۱	ضعف
شیوه زمانی	میزان احساس امنیت فضاهای عمومی محله در زمان های مختلف (بخصوص در شب)	ضعف	۰,۰۸۱	۲,۷۰	قوت
جهانی و اجتماعی	میزان تقاضا و زمزمه گی های معمولی و زمان های خاص (حیات عادی و حیات پویایی فعالیت)	فرصت	۰,۵۰۲	۴,۰۲	فرصت
جهانی و اجتماعی	میزان تقاضا حال و هوا محله در زمان های مختلف روز (وجود زمان های خاص برای حضور در فضای متأثر از مولفه های زمانی)	فرصت	۰,۴۶۷	۳,۷۴	فرصت
جهانی و اجتماعی	میزان رضایت از وجود فعالیتها و ساختمان های فعال در ساعت مختلف روز (پاساژ، رستوران و...)	فرصت	۰,۰۵۷	۲,۰۶	قوت
جهانی و اجتماعی	میزان استقبال افسار مختلف سنی از فضاهای عمومی محله ***	فرصت	۰,۰۷۹	۴,۲۵	فرصت
جهانی و اجتماعی	میزان استقبال افسار مختلف جنسی از فضاهای عمومی محله ***	فرصت	۰,۰۸۴	۴,۵۵	فرصت
جهانی و اجتماعی	میزان استفاده از فضاهای محله توسط افسار مختلف درآمدی ***	فرصت	۰,۰۳۰	۳,۲۲	فرصت
جهانی و اجتماعی	ایجاد ارتباط بین افسار مختلف	فرصت	۰,۰۲۷	۲,۸۷	۰,۴
نتایج	چارچوب هنجاری زمانمند	فرضیات	اهداف	سوالات	
نایبرگذاری مولفه های زمانی بر کارکرد فضاهای عمومی محلات شهری و زمانی تأثیرگذار نموده و مولفه های زمانی در کارکرد فضاهای عمومی محلات شهری تأثیرگذار می باشد.	بر اساس مطالعات انجام شده، ادبیات جهانی و مشاهدات تجربی، علاوه بر تأثیرگذار متعارف در فضا (مولفه های کالبدی، عملکردی، فرهنگی و اجتماعی، ارتباطی، بصری و ادراکی)، مولفه های زمانی (سال، فصل، ماه، روز و ساعت) تیز بر کارکرد فضاهای عمومی شهر و محلات متفاوت است.	شناخت مولفه های زمانی موثر بر کارکرد فضاهای عمومی محلات شهری و زمانی و بررسی میزان تأثیر آنها در این فضاهای متفاوت.	شناخت مولفه های زمانی موثر بر کارکرد فضاهای عمومی محلات شهری چه هستند؟		
نایبرگذاری مولفه های زمانی در محلات یا قدمت متفاوت و وجود زمان های خاص پرای هر محله که در ارتفاع فضاهای آن نایبرگذار	بر اساس مشاهدات انجام شده فرض بر این است که تبلور مولفه های زمانی در محله های خاص خود را دارا می باشند که با دیگر محلات متفاوت است.	توپوت و پویا تمودن حیات شهری در کالبد فضاهای عمومی محلات، با شناخت و ارزیابی کارکردهای فضای عمومی و مولفه های زمانی در فضای عمومی محلات گلسا و ساغریسازان، هر یک زمان های خاص بر کارکردهای فضای عمومی محلات متفاوت است.	تفاوت مولفه های زمانی در محله های قدیم و جدید چگونه تعیین می شود و این مولفه ها بر دو محله مورد مطالعه ساغریسازان (بافت سنتی) و گلسا (بافت جدید) به چه صورت تأثیر می گذارد؟		
ارائه راهکارهای پژوهشی برای ارتقای فضای عمومی محلات یا تأکید بر مفهوم زمان	با شناخت کارکردهای فضای عمومی و مولفه های زمانی در فضای عمومی محلات گلسا و ساغریسازان، می توان به راهکارهای پژوهشی برای پویا تمودن آنها در زمان های خاص هر محله دست یافته و این مسئله بر کیفیت فضاهای عمومی محله تأثیر گذارد است.	با ارزیابی کارکردهای فضای عمومی محلات شهری و با استفاده از مولفه های زمانی، چه راهکارهای برنامه ریزی را می توان در چه عوامل تمودن فضاهای عمومی محلات ارائه داد؟ این راهکارهای برنامه ریزی در محلات ساغریسازان و گلسا چه می باشند؟			

شکل ۱۶. روند حرکت از سوالات به نتایج پژوهش (یافته های پژوهش)

فرضیه اصلی مورد پذیرش این است که بر اساس مطالعات انجام شده، ادبیات جهانی و مشاهدات تجربی، علاوه بر مولفه های تأثیرگذار متعارف در فضا (مولفه های کالبدی، عملکردی، فرهنگی و اجتماعی، ارتباطی، بصری و ادراکی)، مولفه های زمانی (سال، فصل، ماه، روز و ساعت) تیز بر کارکرد فضاهای عمومی شهر و محلات متفاوت است. به تبع این فرض، بر اساس مشاهدات انجام شده نشان داده شد که تبلور مولفه های زمانی در محله های قدیم و جدید متفاوت از یکدیگر بوده و محلات گلسا و ساغریسازان، هر یک زمان های خاص خود را دارا هستند که با دیگر محلات متفاوت است. در نتیجه با شناخت کارکردهای فضای عمومی و مولفه های زمانی در فضای عمومی محلات گلسا و ساغریسازان، می توان به راهکارهای برنامه ریزی برای نمودن محله، بر اساس بستر زمانی خاص خود دست یافته و این مسئله بر کیفیت فضاهای عمومی محله تأثیرگذار است. در ادامه یافته های تحلیلی پژوهش، به صورت تفصیلی در جداول SWOT، به تفکیک نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها و همچنین با وزن دهنی مشخص هر یک از آنها در دو محله گلسا و ساغریسازان، استخراج شدند و با تشکیل ماتریس تقابل عوامل درونی و بیرونی، راهبردهای پژوهش در راستای ارتقای فضای عمومی محلات گلسا و ساغریسازان و با تأکید بر مفهوم زمان در چهار دسته راهبردهای تهاجمی، محافظه کارانه، رقابتی و تدافعی برای هر یک از محلات به تفکیک به دست آمد. در گام بعد راهبردهای مشترک دو محله، به عنوان خروجی راهبردهای پژوهش، مبنای ارائه راهکار قرار گرفتند و به صورت مجزا این راهبردها

و راهکارهای برنامه‌ریزی هر یک از آنها (برای دو محله به صورت مجزا) وزن دهی شدند تا راهکارهای اولویت‌بندی شده هر یک از محلات به دست آید که در جدول ۳ قابل مشاهده است. اولویت‌بندی راهکارها، به عنوان ابزاری جهت کمک به اجرای بهینه برنامه‌ها و ارتقای فضای عمومی محلات هدف است؛ زیرا منابع و توان اجرایی با محدودیت‌هایی مواجه است و امکان تحقق کامل تمامی برنامه‌ها وجود ندارد و بهتر است که اولویت‌ها مشخص گردد تا بتوان آن را مبنای برای طرح پیشنهادی محلات در نظر گرفت.

جدول ۳

راهبردها و راهکارهای برنامه‌ریزی زمانمند فضای عمومی محلات شهری (یافته‌های پژوهش)

ردیه اهمیت راهکار (۰-۵)/ ضریب اهمیت	راهکارهای برنامه‌ریزی	ضریب اهمیت	برنامه‌ریزی
راهنمایی	راهنمایی	راهنمایی	راهنمایی
۰,۶۴۴/۴	توجه به زیر ساخت‌های نرم مانند اتفاقات، برنامه‌ها و فعالیت‌های زمان‌مند که در فضاهای محله خود تقویت گردد	۰,۶۴۴/۴	- استفاده از چرخه‌های زمانی (جزءی از طبقه‌های زمانی)
۰,۸۰۵/۵	تدوین چشم انداز زمانی فعالیت و تهیه تقویم زمانی محلات (ماه هاو روزهای خاص محله، ساعت‌های مختلف روز و...) با توجه به هم‌پوشانی‌های زمانی فعالیت‌پذیر/غافل‌گذاشت	۰,۸۰۵/۵	- هم‌جگون سال، هم‌جگون دهه (جزءی از طبقه‌های زمانی)
۰,۸۰۵/۵	شهرآرایی و حفظ مراسم ایسی و مذهبی همچون عاشورا، دهه فجر، ماه رمضان، عید نوروز، چهارشنبه سوری و...با ساخت مجسمه، برگزاری مراسم دوره ای	۰,۸۰۵/۵	- هم‌جگون طبقه‌های مکاییکی (جزءی از طبقه‌های زمانی)
۰,۴۸۳/۳	شناسایی و تقویت مراکز موجود فعالیتی در شب (استقرار حداقل یک کاربری فعال در شب برای ارتقای امنیت محله، بالا آوردگی صوتی کم)	۰,۶۴۴/۴	- فصل، ماه، روز و طلوع و غروب (جزءی از طبقه‌های زمانی)
۰,۱۶۱/۱	مدیریت فعالیت‌های شبانه و تشویق گسترش آن در سایر مکان‌های مناسب شهر به غیر از خیابان‌های گلزار و مطهری	۰,۴۸۳/۳	۰,۱۶۱/۱ - ایجاد کاربری‌های شبانه روزی فعال برای مردم چون کافه و رستوران و مراکز خرید شبانه در مکان‌هایی که پذیرای آن هستند (نیازمند مطالعات امکان‌ستجوی)
۰,۱۶۱/۱	ایجاد کاربری‌های شبانه روزی فعال برای ایجاد اقتصاد شبانه و سروش به نحوی که مختص گروه‌های خاص مردم نباشد	۰,۸۰۵/۵	۰,۱۶۱/۱ - توسعه یک سازوکار مناسب برای جذب سرمایه‌گذاری در بخش اقتصاد شبانه (جزءی از طبقه‌های زمانی)
۰,۱۶۱/۱	تقویت ایجاد تبع در فضای اجتماعی اقتصادی شبانه و سروش به نحوی که مختص گروه‌های خاص مردم نباشد	۰,۳۲۲/۲	۰,۱۶۱/۱ - اجازه و تشویق فعالیت‌زمانی بیشتر به مکان‌های فعال شبانه (جزءی از طبقه‌های زمانی)
۰,۱۶۱/۱	بهبود حمل و نقل شهری شبانه	۰,۶۴۴/۴	۰,۱۶۱/۱ - بهبود حمل و نقل شهری شبانه (جزءی از طبقه‌های زمانی)
۰,۵۵۲/۴	حضور برپاهه روزان، طراحان و مدیران شهری در فضاهای به صورت دوره‌ای مثلاً هفتگی برای ثبت و شناخت زمان‌مند رویدادها و یافتن مسایل از راه گفتمو	۰,۲۷۶/۲	۰,۵۵۲/۴ - هماهنگ کردن مسایله‌های برنامه‌ریزی و صدور مجوز فعالیتی برای انتساب فضاهای محله در طول زمان (قدمت، استهلاک و...)
۰,۴۱۴/۳	ارائه طرح‌های زمانی بلند مدت، مان مدت و کوتاه مدت خاص هر محله و متناسب با خصوصیات آن	۰,۲۷۶/۲	۰,۴۱۴/۳ - افزایش قابلیت پیش‌بینی رویدادها و تقویت محظی برای ساکنان از طریق اعلام زمان و قوع رویدادهای جمعی از طریق نصب اعلایمه‌ها و نمادها در محله
۰,۵۵۲/۴	توجه به رویکرد محله - مینا و انتpac طرح‌های و بروزهای های محله ای متناسب با تغییرات محیط محله در طول زمان (قدمت، استهلاک و...)	۰,۴۱۴/۳	۰,۵۵۲/۴ - تعریف چشم انداز محله با کمک ساکنان فلی و آینده محل
۰,۵۵۲/۴	پیش‌بینی تمدیدگانی که ساکنان را در جریان روند تغییرات و توسعه محله قرار دهد و اطلاع رسانی و نظرخواهی از مردم درباره تغییرات و روند رشد و توسعه	۰,۵۵۲/۴	۰,۵۵۲/۴ - پیش‌بینی تمدیدگانی که ساکنان را در جریان روند تغییرات و توسعه محله قرار دهد و اطلاع رسانی و نظرخواهی از مردم درباره تغییرات و روند رشد و توسعه
۰,۴۱۴/۳	ایجاد امکان شمارکت مردم در مدیریت عرصه هم‌گانی محله و توجه به نظرات مردم درباره ویژگی‌های محله و زمان‌های مورد علاقه آنها برای حضور در فضا	۰,۴۱۴/۳	۰,۴۱۴/۳ - ایجاد امکان شمارکت مردم در مدیریت عرصه هم‌گانی محله و توجه به نظرات مردم درباره ویژگی‌های محله و زمان‌های مورد علاقه آنها برای حضور در فضا
۰,۵۶۹/۵	تمهیلات لازم جهت برگزاری فعالیت‌هایی موقتی در عرصه هم‌گانی که منجر آموزندگی فضای و تجربه‌های خاص شود (برنامه‌های آموزشی، نمایشگاه‌های خوبی و...)	۰,۵۶۹/۵	۰,۵۶۹/۵ - تمهیل عرصه هم‌گانی محله به گونه‌ای که امکان شکل‌گیری فعالیت‌های خودگوش را برای گروه‌های سنتی مختلف بیویژه کودکان فراهم کند (نقاشی دوواری و...)
۰,۵۵۲/۴	تجهیز و تقویت عناصر کالبدی و کانون‌های فعالیتی موردن توقع ساکنان در محل که با زندگی روزمره مردم پیوند دارند (مرکز محل، محروم محلی، مسجد، بارک و...)	۰,۴۳۲/۴	۰,۵۵۲/۴ - تجهیز فضاهایی باز و کشیده برای اجرای ایجاد امکانات مناسب در فضاهای هم‌گانی با میلان مناسب برای شکل‌گیری پاتوق‌های روزانه یا هفتگی مثل کافه‌ها یا فضای نشستن
۰,۴۳۲/۴	پیش‌بینی ایجاد امکانات مناسب در فضاهای هم‌گانی با میلان مناسب برای شکل‌گیری پاتوق‌های روزانه یا هفتگی مثل کافه‌ها یا فضای نشستن	۰,۴۳۲/۴	۰,۴۳۲/۴ - تجهیز فضاهای هم‌گانی محله برای شکل‌گیری فعالیت‌های خودگوش دوره ای و موقت (مراسم مذهبی و سنتی، بازارچه‌های دوره ای و فضیل و...)
۰,۴۳۲/۴	تقویت زمینه شمارکت افراد در فضاهایی مختلف	۰,۲۱۶/۲	۰,۴۳۲/۴ - تقویت زمینه شمارکت افراد در فضاهایی مختلف
۰,۵۴/۵	حفظ و یا ایجاد محروم‌های سیاحتی و پیاده و رستوران‌ها و کافه‌های خوبی‌ای به منظور گذران اوقات فراغت ساکنان محله	۰,۵۴/۵	۰,۵۴/۵ - ایجاد محروم‌های سیاحتی و پیاده و رستوران‌ها و کافه‌های خوبی‌ای به منظور گذران اوقات فراغت ساکنان محله
۰,۳۲۴/۳	ایجاد فرصت‌های شکل‌گیری قرارگاه رفاقتی و پیش‌بینی فضاهای مکث برای تعامل و درگیر شدن افراد با یکدیگر و با فضاهای اتفاقات محله	۰,۳۲۴/۳	۰,۳۲۴/۳ - ایجاد فرصت‌های شکل‌گیری قرارگاه رفاقتی و پیاده و رستوران‌ها و کافه‌های خوبی‌ای به منظور گذران اوقات فراغت ساکنان محله
۰,۳۲۴/۳	توجه به نقص مردم و فعالیت‌های زنده مردمی به عنوان مهمترین انگیزه حضور شخص در فضاهای محله	۰,۳۲۴/۳	۰,۳۲۴/۳ - افزایش میزان تأثیر گذاری رفتارها و شدت تجربه با کاهش مقیاس فضاهای هم‌گانی به سمت مقیاس انسانی مناسب با ادراک پیاده
۰,۲۱۶/۲	افجاد فضاهای خوب جدید که یک خوبه تجمع و تشکل جدید می‌سازند و می‌توانند عادات‌هایی جدید‌مانند ناهار خودن در بیرون را برای مردم شکل دهد	۰,۲۱۶/۲	۰,۲۱۶/۲ - ایجاد فضاهای خوب جدید که یک خوبه تجمع و تشکل جدید می‌سازند و می‌توانند عادات‌هایی جدید‌مانند ناهار خودن در بیرون را برای مردم شکل دهد
۰,۱۰۸/۱	تقویت فضاهایی همچون کافه، رستوران، مکان‌های ورزشی و فضاهای بازی کودکان که بهانه‌ها و مقاصد خوبی برای حضور و نشستن	۰,۳۲۴/۳	۰,۱۰۸/۱ - تقویت فضاهایی همچون کافه، رستوران، مکان‌های ورزشی و فضاهای بازی کودکان که بهانه‌ها و مقاصد خوبی برای حضور و نشستن
۰,۳۲۴/۳	ارتقای خدمات رسانی کانون‌های خدماتی و فضای محله برای پاسخگویی به نیازهای روزمره	۰,۴۳۲/۴	۰,۳۲۴/۳ - ارتقای خدمات رسانی کانون‌های خدماتی و فضای محله برای پاسخگویی به نیازهای روزمره
۰,۱۶۲/۳	وضوح مسیرهای حركتی داخل محله و مسیرهایی که محله را با اطراف پیوند می‌دهد	۰,۱۰۸/۲	۰,۱۶۲/۳ - ارتقای فضای محله برای فعالیت‌های تفریحی و فراغتی و حفظ اتصال محله با فضاهای تفریحی و فراغت شهری
۰,۲۷/۵	حفظ اتصال محله با کانون‌های شهری با تأمین دسترسی مناسب به کانون‌های فعالیتی و تقویت شبکه حمل و نقل عمومی	۰,۱۶۲/۳	۰,۲۷/۵ - و راحتی زندگی

نتیجه‌گیری

راه حل منطقی در برنامه‌ریزی موفق فضاهای عمومی شهر، همگرایی راهبردهایی است که به سه عنصر مرتبط زیر دلالت دارند:

- مردم (شناخت ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، شیوه زندگی، نیازها، امکانات و...)- زمان (توجه به زمان‌های خاص مثل زمان شب، پایان هفته، تعطیلات و زمان‌هایی که اتفاقات خاصی در شهر رخ می‌دهد)- خلاقیت (استفاده از تمام ظرفیت‌ها اعم از قدیمی و جدید بهمنظور طراحی یک مکان اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی پایدار): بنابراین عنصر زمان از عناصر مهم در برنامه‌ریزی و طراحی شهری است که با دو عنصر مردم و خلاقیت ارتباط متقابل دارد. بر اساس مطالعات انجام شده در این پژوهش، مشخص گردید که علاوه بر مولفه‌های تأثیرگذار متعارف در فضا (مولفه‌های کالبدی، عملکردی، فرهنگی و اجتماعی، ارتباطی، بصری و ادراکی)، مولفه‌های زمانی (سال، فصل، ماه، روز و ساعت) نیز، بر کارکرد فضاهای عمومی شهر و محلات شهری تأثیرگذار هستند و لازم است در کنار سایر مولفه‌های متعارف در فضای عمومی شهر و محلات شهری، موردنوجه قرار گیرند. این مولفه‌های زمانی، دارای نمود عینی و ذهنی، در فضاهای عمومی شهر و کارکردهای آن هستند.

در این پژوهش همان‌گونه که در مطالعات کوین لیچ نیز اشاره شده است، کارایی عملیاتی و مطلوبیت درونی یک مجموعه به تصور مناسب نسبت به گذشت زمان بستگی دارد. شناخت واقعی از شرایط حال، ارتباط و پیوستگی خوب با گذشت و آینده و درک کامل تغییرات به صورتی که بتوان به خوبی آن را هدایت کرد و از آن لذت برد، همان‌گونه که در محلات گلسا و ساغری‌سازان بررسی شد، دارای اهمیت است. به اعتقاد حبیبی در شهر پویا و سرزنش، "شهر - مکان" به "شهر - زمان" و شهری باهویت، به مثابه مکانی مملو از خاطره‌های دیروز، آینخته شده با خاطره‌های امروز و مهیا شده برای شکل‌بخشی به خاطره‌های فردای شهروندان تبدیل می‌شود و شهر - زمان با شناخت درست مولفه‌های زمانی خاص هر محله محقق می‌گردد. نمود مولفه‌های زمانی در هر فضا، خاص همان فضا و متفاوت با دیگر مکان‌ها است. به اعتقاد جکسون و کرمونا، استفاده مطلوب از چرخه‌های زمانی بسیار حائز اهمیت است و این پژوهش با تکیه بر چرخه‌های زمانی طبیعی سال و ماه و فصل و روز و ساعت انجام شده است. کرمونا در اعتقاد با وابستگی زمان و فضا می‌گوید: ۱- فعالیت‌ها در زمان و فضا جاری هستند و محیط در زمان‌های مختلف به شیوه‌های متفاوتی مورد استفاده قرار می‌گیرد. بنابراین لازم است برنامه‌ریزان و طراحان شهری چرخه‌های زمانی را درک کرده و از مدیریت زمانی فعالیت‌ها در فضا آگاهی یابند. دلیل انتخاب دو محله نوساز و سنتی در این پژوهش نیز تفاوت زمانی دو محله و نشان‌دادن تأثیر مدیریت چارچوب زمانی تغییرات بر نمود آن در گذر زمان و برنامه‌ریزی‌های آتی است. بازه تفاوت این نمود در محلات سنتی و جدید که بستر زمانی متفاوتی دارند، بیشترین حد خود را دارا است. ۲- محیط‌ها در طول زمان شدیداً دچار تغییر می‌شوند و ضروری است که برنامه‌ریزان و طراحان شهری از تغییرات محیط و چگونگی این تغییرات آگاه باشند که چه چیزهایی در طول زمان تغییر کرده و چه چیزهایی می‌باشد به شکل اولیه باقی بمانند. نمود این مدیریت تغییرات در محلات سنتی و جدید که بستر زمانی متفاوتی دارند، بیشترین حد خود را دارا است و باید محیط را برای تغییرات ناگزیر ناشی از گذشت زمان بر اساس بستر زمانی آنها طراحی و مدیریت نمود. شناسایی نمود تبلور زمان در فضا، از اهمیت برخوردار است؛ زیرا در صورت شناخت صحیح، می‌توان فضای عمومی در شهرها و محلات شهری را ارتقا بخشید. با شناخت کارکردهای فضای عمومی و مولفه‌های زمانی در فضای عمومی، می‌توان به راهکارهای برنامه‌ریزی برای پویا نمودن محله، بر اساس بستر زمانی خاص خود دست یافتد و این مسئله بر کیفیت فضاهای عمومی محله تأثیرگذار است.

در صد قابل توجهی از راهکارهای استخراج شده در این پژوهش، قابلیت تعمیم و استفاده در محلات دیگر را دارد؛ اما لازم است اولویت‌بندی این راهکارها متناسب با بسته موجود محله فوق باشد. همان‌گونه که مشاهده شد، محلات گلسا و ساغری‌سازان نیز، دارای راهکارهای اولویت‌بندی شده متفاوتی هستند. شاخص‌های استخراج شده در این پژوهش نیز، در صورت بومی‌سازی و متناسب‌سازی با موضع‌های خاص، می‌توانند در ارزیابی فضای عمومی آن موضع، مورد استفاده قرار گیرند. توجه به مؤلفه سال، در توجه به مبحث قدمت در فضا نشان داده می‌شود و لازم است، عناصر نشان‌دهنده قدمت محلات، تقویت گردد. زمان‌های خاص پویایی و فعالیت در محله، از مؤلفه‌های زمانی بالهیمت و تأثیرگذار هستند که نیاز است در هر محله تهیه شده و در کنار هم نقشه زمانی شهر، فراهم آید. با توجه به اینکه کشور ما دارای زمان‌های خاص بسیاری (همچون محرم، نوروز، یلدا و...) است که مورد استقبال مردم است، ضروری است برای نمود هر چه بیشتر مؤلفه‌ها در فضاهای شهر و محلات تلاش نمود و از این پتانسیل موجود، نهایت استفاده را برد. با توجه به اهمیت ویژگی‌های زمان‌مند فضاهای عمومی شهر و توجه کمی که نسبت به این مؤلفه

می‌گردد، این پژوهش در اینجا بسته نمی‌ماند و لزوم ادامه مطالعات وجود دارد. یافته‌های پژوهش، می‌توانند زیر بنایی برای مطالعات آینده باشند.

منابع

- استوار، نیما؛ بهزادفر، مصطفی؛ زمانی، بهادر؛ و قلعه‌نویی، محمود. (۱۳۹۴). آمیخته‌پژوهی مؤلفه‌های مؤثر بر ادراک حس زمان در مکان شهری (مطالعه موردی: میدان نقش‌جهان اصفهان). *مطالعات شهری*، ۴(۱۶)، ۳۹-۵۳.
- اسفنجاری کناری، عیسی؛ و علیخانی دهقی، آذر. (۱۳۹۹). بازشناسی و بازخوانی صحه، فضای فراموش شده شهری، در شهر تاریخی اصفهان. *معماری اقلیم گرم و خشک*، ۸(۱۲)، ۱-۲۲. DOI: [10.29252/AHDC.2021.15089.1429](https://doi.org/10.29252/AHDC.2021.15089.1429)
- پاکزاد، جهانشاه. (۱۳۸۱). *کیفیت فضا. آبادی*، ۱۲(۳۷).
- پاکزاد، جهانشاه. (۱۳۸۱). طراحی شهری: کیفیت محیط شهری، مطالبه معوقه شهروندان. *مدیریت شهری*، ۹(۳)، ۶-۱۵.
- پندار، هادی. (۱۳۹۶). پویاشناسی روایت‌محور محیط مسکونی تبیین جایگاه زمان در فرآیند تحول روایت ساکنین. *معماری و شهرسازی ایران*، ۱۳، ۱۴۷-۱۶۳. DOI: [10.30475/isau.2018.62054](https://doi.org/10.30475/isau.2018.62054)
- جل عاملیان، نیلوفر و قلعه‌نویی، محمود. (۱۳۹۶). کاربرد ریتم‌های شهری در فرایند طراحی فضاهای شهر. *نمونه موردی محله جلفا اصفهان*. صفحه، ۲۵(۴)، ۶۷-۹۰.
- جیکوبز، جین. (۱۳۸۶). *مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی*. ترجمه دکتر حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- حیبیی، سیدمحسن. (۱۳۸۰). *فضای شهری: برخوردي نظریه‌ای*. صفحه، ۱۱(۳۳)، ۴-۱۳.
- حیدری، علی اکبر؛ مطلبی، قاسم؛ و شهروز، بهاره. (۱۳۹۸). نقش زمان در شکل‌گیری سطوح مختلف معانی مکان. *معماری و شهرسازی آرمان شهر*، ۱۲(۲۷)، ۶۵-۷۵. DOI: [10.22034/AAUD.2019.92449](https://doi.org/10.22034/AAUD.2019.92449)
- سعیدی رضوانی، نوید و سینی‌چی، پیروز. (۱۳۸۵). راهبردهایی برای تحقق مفهوم شهر ۲۴ ساعته. *اوین همایش بین‌المللی شهر برتر*, طرح برتر، همدان.
- سوری، الهام؛ رزاقی اصل، سینا؛ و فیضی، محسن. (۱۳۹۲). مفهوم حس زمان و کاربرد آن در طراحی شهری. *هویت شهر*، ۷(۱۳)، ۷۳-۸۲.
- عاشوری، متین. (۱۳۹۱). ارزیابی فضای عمومی ارزیابی فضای عمومی محلات شهری با تأکید بر مفهوم زمان و ارائه راهکارهای برنامه‌ریزی. *نمونه موردی: محلات گلزار و ساغری سازان در شهر رشت*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران.
- عزیزی، محمدمهردی و آراسته، مجتبی. (۱۳۸۹). ارزیابی موفقیت طرح‌های تجمیع در بافت تاریخی شهر یزد نمونه موردی مجموعه‌های مسکونی نفت و خاتم. *مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای*، ۲(۵)، ۱-۲۸.
- فاضی پور، سیامک. (۱۳۹۷). تحلیل مکان‌مندی و زمان‌مندی الگوهای اجتماعی فعالیت روزمره زنان در محله سنگلچ تهران. *مطالعات شهری*، ۲۹(۴)، ۸۵-۹۸. DOI: [10.34785/J011.2019.250](https://doi.org/10.34785/J011.2019.250)
- قلعه‌نویی، محمود، و جل عاملیان، نیلوفر. (۱۳۹۷). *شناسایی مؤلفه‌های زمانی مؤثر در طراحی شهری حضورپذیر*. صفحه، ۲۸(۸۳)، ۵۹-۷۸.
- گل، یان. (۱۳۸۷). *زندگی در فضای میان ساختمان‌ها*. ترجمه شیما شصتی، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- گلکار، کوروش. (۱۳۸۰). *مؤلفه‌های سازنده کیفیت طراحی شهری*. صفحه، ۱۱(۳۲)، ۳۸-۵۵.
- لطفى، افسانه. و زمانی، بهادر. (۱۳۹۳). نقش مؤلفه‌های منظر حسی در کیفیت محورهای مجhz محلی. *مطالعات شهری*، ۴(۱۳)، ۴۳-۵۶.
- لنگ، جان. (۱۳۸۳). *آفرینش نظریه معماری: نقش علوم رفتاری در طراحی محیط*. ترجمه علیرضا عینی فرد، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- لینچ، کوین. (۱۳۷۴). *سیمای شهر*. ترجمه دکتر منوچهر مزینی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- مدنی پور، علی. (۱۳۸۷). *فضاهای عمومی و خصوصی شهر*. ترجمه فرشاد نوریان، تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری.
- صبوحی، عفت. مسعود، محمد. و مرادی چادگانی، داریوش. (۱۳۹۸). *تدابع مکان در گذر زمان در تعامل با انسان*. صفحه، ۲۹(۸۵)، ۹۵-۱۱۶.
- DOI: [10.29252/soffeh.29.2.95](https://doi.org/10.29252/soffeh.29.2.95)

مطهر، رضا. جلیلی صدراياد، سمانه، و عليزاده، رضا. (۱۴۰۰). مقایسه تطبیقی محله‌های نوساز و قدیمی مبتنی بر هویت (اسلامی - ایرانی) در شهرسازی (نمونه مطالعاتی: حکیمیه و نارمک شهر تهران). پژوهش‌های معماری اسلامی، ۹ (۳۲)، ۸۱-۱۱۴.

.DOI:[10.52547/jria.9.3.6](https://doi.org/10.52547/jria.9.3.6)

References

- Ashoori, M. (2013). An Assessment of Public Space in Urban Neighborhoods With Emphasis on The Concept of Time and Providing Urban Planning Strategies. Case Study: Golsar and Saghrisazan neighborhoods in Rasht city. Master's thesis, College of Fine Arts, University of Tehran, Tehran. (in Persian)
- Azizi, M. M., and Arasteh, M. (2010). Evaluating the Success of Consolidation Projects in the Historical Context of Yazd, a Case Study of Naft and Khatam Residential Complexes. *Regional urban studies and researches*, 2(5), 1-28. (in Persian)
- Caramellino, G. (2022). You and Your Neighborhood: Neighborhood, Community, and Democracy as New Paradigms in Wartime American Architecture. *Urban Planning*. 7. 369-384. DOI: [10.17645/up.v7i1.4828](https://doi.org/10.17645/up.v7i1.4828)
- Carmona, M. (2006). Public Places Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design. Oxford: Architectural Press.
- Esfanjary, E., & Alikhani, A. (2020). Recognition of Saheh As Forgotten Space of Esfahan Historic City. *Architecture in Hot and Dry Climate*. 8(12). 1-22. (in Persian) DOI: [10.29252/AHDC.2021.15089.1429](https://doi.org/10.29252/AHDC.2021.15089.1429)
- Cowan, R. (2005). the Dictionary of Urbanism. Wiltshire: Streetwise Press.
- Ghazipour, S. (2019). Analyzing the spatiality and temporality of social patterns of women's everyday activities in Sang-e-Lodge neighborhood, Tehran. *Urban Studies*, 8(29), 85-98. (in Persian) DOI: [10.34785/J011.2019.250](https://doi.org/10.34785/J011.2019.250)
- Ghalenoe, M., & Jabalamelian, N. (2018). Understanding Temporal Factors in an Attendable Urban Design. *Soffeh*, 28(4), 59-78. (in Persian)
- Girot, C. (2006). Vision in Motion: Representing Landscape in Time In: C. Waldheim (eds.). *The Landscape Urbanism Reader*, Princeton Architectural Press, 87-105.
- Gol, Yan (2008). Life Between Buildings: Using Public Space. Translated by Shima Shasti, Tehran: Jahad University Press. (in Persian)
- Golkar, Korosh. (2001). Components of Urban Design Quality. *Soffeh*, 11(32), 38-65. (in Persian)
- Habibi, Seyyed Mohsen. (2001). Urban Space: A Theoretical Approach, *Soffeh*, No. 33, 11(33), 13-4. (in Persian)
- Heydari, A. A., Motalebi, Q., and Shahrouz, B. (2019). The Role of Time in the Formation of Different Levels of Meanings Regarding the Concept of Place. *Armanshahr Architecture and Urban Development*, 12(27), 67-75. DOI: [10.22034/AAUD.2019.92449](https://doi.org/10.22034/AAUD.2019.92449) (in Persian)
- Jabalamelian, N., & Ghalenoe, M. (2016). Application of Urban Rhythms in Urban Design Process The Case of Jolfa Quarters, Isfahan. *Soffeh*, 25(4), 67-90. (in Persian)
- Jackson, J. B. (1994). A sense of place, a sense of time. New Haven: Yale University Press.
- Jacobs, J. (2007). The Death and Life of Great American Cities. Translated by Hamidreza Parsi and Arezoo Aflatoonni. Tehran: Tehran University Press. (in Persian)
- Kreitzman, L. (1999). The 24 hour society, London: Profile Books.
- Lang, J. (2004). Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design. Translated by Alireza Einifard, Tehran: Tehran University Press. (in Persian)
- Iotfi, A., & Zamani, B. (2015). The effect of Sensescape criteria in quality of Equipped Community Spine (Case study: Isfahan, Aligholiagh spine). *Urban Studies*, 4(13), 43-56. (in Persian)
- Lynch, K. (1972). what time is this place?. Cambridge: MIT Press.
- Lynch, K. (1995). The Image of the City. Translated by Manouchehr Mozayeni, Tehran: Tehran University Press. (in Persian)
- Madanipour, A. (2008). Public and Private Spaces of the City. Translated by Farshad Noorian, Tehran: Urban Planning and Processing Company Publications. (in Persian)
- Madanipour, A. (2007). Designing the city of reason. Oxon: Routledge.
- Motahar, R., Jalilisadrabad, S., & Alizadeh, R. (2021). Comparative comparison of new and old neighborhoods according to identity in the desired Islamic city (Case Study: Hakimieh and Narmak in Tehran. JRIA, 9(3), 81-114. DOI: [10.52547/jria.9.3.6](https://doi.org/10.52547/jria.9.3.6) (in Persian)

- Ostovar, N., Behzadfar, .M., Zamani, B., & ghaleno, M. (2015), Mixed Method Research of Effective Factors on Temporality in Urban Place/ Naghsh e Jahan Sqr. Isfahan, Motaleate Shahri, 4(16), 39-53. (in Persian)
- Pakzad, J. (2002). Quality of Space. Abadi, 12(37) . (in Persian)
- Pakzad, J. (2002). Urban Design: the Guality of Urban Environment, Outstanding Demand of Citizens. Urban Management, 9(3), 6-15. (in Persian)
- Pendar, H. (2017). Narrative-driven Dynamics of Residential Environment; Determination of Time in the Process of Change of Residents' Narration. *Iranian Architecture & Urbanism (JIAU)*, 8(1), 147-163. doi: [10.30475/isau.2018.62054](https://doi.org/10.30475/isau.2018.62054) (in Persian)
- Pozoukidou, G., & Angelidou, M. (2022). Urban Planning in the 15-Minute City: Revisited under Sustainable and Smart City Developments until 2030. *Smart Cities*. 5. 1356-1375. DOI: [10.3390/smartcities5040069](https://doi.org/10.3390/smartcities5040069)
- Rossi, A. (1966). the Architecture of the city. the MIT Press.
- Ruan, Y., Wang, D., & Dianjiang, Li. (2023). Influence of Neighborhood-Based Identity and Social Participation on the Social Integration of the Drifting Elderly. *Health & Social Care in the Community*. 2023. 1-11. DOI: [10.1155/2023/2101202](https://doi.org/10.1155/2023/2101202).
- Sabouhi, E., Massoud, M., & Moradi Chadgani, D. (2019). The Continuity of Place through Time in Human Interactions. *Soffeh*, 29(2), 95-116. (in Persian) DOI: [10.29252/soffeh.29.2.95](https://doi.org/10.29252/soffeh.29.2.95)
- Saeedi Rezvani, N., & SiniChi, P. (2006). Strategies to realize the 24-hour city concept. The first international conference of Best City, Best Project, Hamadan. (in Persian)
- Saghatoleslami, A. (2021). A Comparative Study on the Concept and Design Principles of Iranian Mahalleh and Western Neighborhood. *City Identity*. 7. 33-45.
- Singhal, M. (2022). Neighborhood Planning and walkability: Impact of population density, Accessibility, and connectivity of the walkability of neighborhoods- A case Study of Amritsar, India. *Journal of Architectural and Planning Research*. 37. 41.
- Sobhaninia, S., Amirzadeh, M., Lauria, M. m., & Sharifi, A. (2023). The relationship between place identity and community resilience: Evidence from local communities in Isfahan, *Iran. International Journal of Disaster Risk Reduction*. 90. 103675. DOI: [10.1016/j.ijdrr.2023.103675](https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2023.103675)
- Souri, E., Razaghi Asl, S., and Feizi, M. (2013). The Concept of Sense of Time and its Application in Urban Design. *City Identity*, 7(13), 73-82. (in Persian)
- Xing, D., Yu, H., & Zhang, C. (2022). A Study on the Factors Influencing the Participation of Residents in the Renovation of Old Neighborhoods from the Perspective of Social Capital Theory: A Case Study of Huainan's Dongyuan East Village Neighborhood. *BCP Business & Management*. 33. 128-138. DOI: [10.54691/bcpbm.v33i.2727](https://doi.org/10.54691/bcpbm.v33i.2727)